

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ТА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ,
ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ І СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

В. А. Просалова, О. В. Пуніна

ДИСЦИПЛІНИ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОГО ЦИКЛУ

Методичні вказівки
для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр»
спеціальності 035 Філологія / В11 Філологія
освітньо-професійної програми «Українська мова та література»

Вінниця
2025

УДК 82.0:378.091.214.18](072)

Д 489

*Затверджено на засіданні вченої ради
факультету іноземної та слов'янської філології
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 7 від 30 січня 2025 р.)*

Укладачі:

Віра Просалова, д-р філол. наук, проф. кафедри української мови, теорії та історії української і світової літератури (розділи «Вступ до літературознавства», «Глосарій»);

Ольга Пуніна, канд. філол. наук, доц. кафедри української мови, теорії та історії української і світової літератури (розділ «Історія літературознавчих ідей»).

Рецензенти:

Лідія Кавун, д-р філол. наук, проф. кафедри української літератури та компаративістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Дарина Ігнатенко, канд. філол. наук, доц. кафедри кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Д 489 Дисципліни літературознавчого циклу: методичні вказівки для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр» спеціальності 035 Філологія / В11 Філологія освітньо-професійної програми «Українська мова та література» / уклад. В. Просалова, О. Пуніна. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2025. 56 с.

Методичні вказівки включають змістові модулі, списки літератури, плани і завдання до практичних занять, форми самостійної і творчих робіт, критерії оцінювання тощо – до навчальних дисциплін літературознавчого циклу («Вступ до літературознавства», «Історія літературознавчих ідей»).

Призначено для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр» спеціальності 035 Філологія / В11 Філологія освітньо-професійної програми «Українська мова та література».

УДК 82.0:378.091.214.18](072)

© Просалова В. А., 2025

© Пуніна О. В., 2025

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Вступ до літературознавства.....	5
Мета, компетентності, результати навчання	5
Змістові модулі й організація занять.....	7
Література до навчальної дисципліни.....	11
Завдання і матеріали з дисципліни	12
Критерії оцінювання навчальної дисципліни.....	22
Перелік питань, що виносяться на іспит.....	28
Історія літературознавчих ідей.....	30
Мета, компетентності, результати навчання	30
Змістові модулі й організація занять.....	32
Література до навчальної дисципліни.....	34
Завдання і матеріали з дисципліни	35
Критерії оцінювання навчальної дисципліни.....	41
Перелік питань, що виносяться на іспит.....	45
Глосарій	46

ВСТУП

Засвоєння матеріалу з літературознавчих дисциплін здобувачами освітньо-професійної програми «Українська мова та література» освітнього ступеня «Бакалавр» відбувається у такий спосіб: на першому курсі вони опановують «Вступ до літературознавства», на четвертому – «Історію літературознавчих ідей». У процесі навчання важливо поглибити знання здобувачів із літературознавства, отримати нові актуальні відомості про літературу як вид мистецтва та літературний процес, вдосконалити навички оперувати літературознавчими категоріями, засвоїти особливості ліричного, епічного та драматичного творів, володіти системою знань з історії літературознавчих ідей.

Внаслідок вивчення навчальних дисциплін літературознавчого циклу здобувач повинен знати: основні поняття, терміни, категорії теорії літератури й історіографію літературознавства; специфіку літератури як виду мистецтва і літературного твору як естетично-інтенціональної системи; особливості трьох літературних родів та їх жанрів, міжродових утворень; основні явища літературного процесу та його закономірності; ***вміти:*** доречно вживати й оперувати літературознавчими поняттями і категоріями; орієнтуватися в питаннях генези і становлення літературознавства; виявляти специфіку літератури як виду мистецтва і літературного твору як естетично-інтенціональної системи; опрацьовувати наукові джерела й застосовувати їх відомості під час аналізу художніх творів та явищ літературного процесу.

ВСТУП ДО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Мета, компетентності, результати навчання

Мета: поглиблення знань здобувачів вищої освіти з літературознавства й отримання нових відомостей про художню літературу як мистецтво слова та закономірності літературного процесу; вдосконалення навичок володіння літературознавчими термінами та поняттями; засвоєння особливостей ліричного, епічного та драматичного родів літератури.

Компетентності, які формуються у здобувача внаслідок вивчення навчальної дисципліни:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-12. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК-13. Здатність проведення досліджень на належному рівні.

Спеціальні компетентності (СК):

СК-1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

СК-2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

СК-3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії мов(-и), що вивчаються(-ється).

СК-4. Здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди мов(-и), що вивчаються(-ється), описувати соціолінгвальну ситуацію.

СК-5. Здатність використовувати в професійній діяльності системні знання про основні періоди розвитку літератури, що вивчається, від давнини до XXI ст., еволюцію напрямів, жанрів і стилів, чільних представників та художні явища, а також знання про тенденції розвитку світового літературного процесу та української літератури.

СК-6. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мову(-и), що вивчається(-ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя.

СК-7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації тексту.

СК-8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

СК-10. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.

СК-11. Здатність до надання консультацій з дотримання норм літературної мови та культури мовлення.

Результати навчання, які формує навчальна дисципліна за освітньою програмою:

ПРН-7. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів.

ПРН-8. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мови (мов) і літератури (літератур), що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання в професійній діяльності.

ПРН-13. Аналізувати й інтерпретувати твори української та зарубіжної художньої літератури й усної народної творчості, визначати їхню специфіку й місце в літературному процесі (відповідно до обраної спеціалізації).

ПРН-15. Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.

ПРН-16. Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції обраної філологічної спеціалізації, вміти застосовувати їх у професійній діяльності.

ЗМІСТОВІ МОДУЛІ Й ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАНЯТЬ

Тиждень, години	Тема	Форма проведення заняття	Завдання, години	Термін виконання	Мах кількість балів
1-й тиждень, 2 години	Модуль 1. Особливості літератури як виду мистецтва <i>Тема 1.</i> Літературознавство як наука. Предмет і завдання літературознавства. Допоміжні літературознавчі дисципліни	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді. Участь у дискусії «Чи література – це універсальний вид мистецтва?»	1-й тиждень	
1-й тиждень, 2 години	Нульовий контроль	практичне заняття	Практичне заняття № 1. Нульовий контроль (у формі тестів і завдань)	1-й тиждень	3
2-й тиждень, 2 години	<i>Тема 2.</i> Становлення світового й українського літературознавства. Етапи розвитку світового літературознавства	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді. <i>Завдання:</i> підготувати презентацію про становлення літературознавства	2-й тиждень	
2-й тиждень, 2 години	Літературознавство як наука	практичне заняття	Практичне заняття № 2. Активна групова робота на занятті, участь в обговоренні питань	2-й тиждень	3
3-й тиждень, 2 години	<i>Тема 3.</i> Літературознавство ХХ – ХХІ ст.: тенденції розвитку. Етапи розвитку світового літературознавства	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді. З'ясування контрольних запитань до теми (20 хв)	3-й тиждень	
3-й тиждень, 2 години	Літературознавство як наука	практичне заняття	Практичне заняття № 3. Активна групова робота на занятті, участь в обговоренні питань, літературознавче портфоліо	3-й тиждень	3
4-й тиждень, 2 години	<i>Тема 4.</i> Література як вид мистецтва. Предмет зображення художньої літератури. Основні функції художньої літератури	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді. Дискусія: Чи має література виконувати ідеологічну функцію?	4-й тиждень	

Тиждень, години	Тема	Форма проведення заняття	Завдання, години	Термін виконання	Max кількість балів
4-й тиждень, 2 години	Тенденції розвитку літературознавства	практичне заняття	Практичне заняття № 4. Участь в обговоренні проблемних питань, літературознавчий диктант	4-й тиждень	3
5-й тиждень, 2 години	Тема 5. Літературний твір як цілісність. Проблема змісту і форми. Змістова організація літературно-художнього твору. Складники зовнішньої форми	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді. З'ясування контрольних запитань до теми (20 хв)	5-й тиждень	
5-й тиждень, 2 години	Література як вид мистецтва	практичне заняття	Практичне заняття № 5. Активна групова робота на занятті, участь в обговоренні питань, дискусії	5-й тиждень	3
6-й тиждень, 2 години	Тема 6. Художній образ як літературознавча категорія. Класифікація образів. Образна природа художньої літератури	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді	6-й тиждень	
6-й тиждень, 2 години	Літературний твір як художня система	практичне заняття	Практичне заняття № 6. Активна групова робота на занятті, робота в парах, участь в обговоренні питань, дискусії	6-й тиждень	3
7-й тиждень, 2 години	Тема 7. Структура художнього твору. Композиція, сюжет	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді. З'ясування контрольних запитань до теми (20 хв)	7-й тиждень	
7-й тиждень, 2 години	Художній образ	практичне заняття	Практичне заняття № 7. Активна групова робота на занятті, робота в парах, участь в обговоренні питань	7-й тиждень	3
8-й тиждень, 2 години	Модуль 2. Літературний процес, напрями і стилі Тема 8. Особливості лірики як роду літератури. Ліричний суб'єкт. Рівні ліричного твору. Ліричні жанри	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді, літературознавче портфоліо	8-й тиждень	

Тиждень, години	Тема	Форма проведення заняття	Завдання, години	Термін виконання	Мах кількість балів
8-й тиждень, 2 години	Модульна контрольна робота	практичне заняття	Практичне заняття № 8. Модульна контрольна робота	8-й тиждень	10
9-й тиждень, 2 години	Тема 9. Епос як рід літератури. Класифікація епічних жанрів	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді. З'ясування контрольних запитань до теми (10 хв)	9-й тиждень	
9-й тиждень, 2 години	Лірика як рід літератури	практичне заняття	Практичне заняття № 9. Активна групова робота на занятті, участь в обговоренні питань, дискусії	9-й тиждень	3
10-й тиждень, 2 години	Тема 10. Драма як рід літератури. Монолог, діалог і полілог у драматичному творі. Особливості організації часу та простору	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді. Мозковий штурм проблеми	10-й тиждень	
10-й тиждень, 2 години	Основи віршознавства	практичне заняття	Практичне заняття № 10. Робота в парах, активна групова робота на занятті, участь в обговоренні питань	10-й тиждень	3
11-й тиждень, 2 години	Тема 11. Двородові, міжродові й позародові жанри	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді. З'ясування контрольних запитань до теми (10 хв)	11-й тиждень	
11-й тиждень, 2 години	Епос як рід літератури	практичне заняття	Практичне заняття № 11. Активна групова робота на занятті, участь в обговоренні питань	11-й тиждень	3
12-й тиждень, 2 години	Тема 12. Літературні напрями і стилі (бароко, класицизм, сентименталізм, романтизм, реалізм, імпресіонізм, експресіонізм, символізм)	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді. Участь у дискусії: Романтизм – це метод чи спосіб світовідчуття?	12-й тиждень	
12-й тиждень, 2 години	Драма як рід літератури	практичне заняття	Практичне заняття № 12. Активна групова робота на занятті, участь в обговоренні питань, дискусії	12-й тиждень	3

Тиждень, години	Тема	Форма проведення заняття	Завдання, години	Термін виконання	Мах кількість балів
13-й тиждень, 2 години	<i>Тема 13.</i> Літературний процес та закономірності його розвитку. Основні поняття історичної типології літератури. Літературна епоха. Літературний метод. Літературний напрям, течія, школа	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді. З'ясування контрольних запитань до теми (10 хв)	13-й тиждень	–
13-й тиждень, 2 години	Двородові, міжродові й позародові жанри	практичне заняття	Практичне заняття № 13. Активна групова робота на занятті, участь в обговоренні питань, дискусії	13-й тиждень	3
14-й тиждень, 2 години	Захист індивідуальних навчально-дослідних завдань	лекція	Обговорення та захист індивідуальних науково-дослідницьких завдань	14-й тиждень	30 + 10 за наук. Компонент = 40
14-й тиждень, 2 години	Захист індивідуальних навчально-дослідних завдань	практичне заняття	Практичне заняття № 13. Захист та обговорення завдань	14-й тиждень	30 + 10 за наук. компонент (статтю, тези) = 40

ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Астрахан Н. І. Теорія літератури: основи, традиції, актуальні проблеми: навч. посіб. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 296 с.
2. Білоус П. В. Інтерпретація літературного твору. Житомир, 2017. 304 с.
3. Білоус П. В. Психологія літературної творчості: навч. посіб. Київ: Академ-видав, 2014. 216 с.
4. Вступ до літературознавства: хрестоматія: навч. посіб. для студ. Філологічних факультетів вищих навчальних закладів / упоряд. Н. І. Бернадська. Київ: Либідь, 1995. 255 с.
5. Галич О. А. Вступ до літературознавства: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. 324 с.
6. Горболіс Л. М. Теорія літератури і методологічний дискурс: навч. посіб.: у 2 ч. Ч. II. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 200 с.
7. Літературознавча енциклопедія: в 2 т. / за ред. Ю. Коваліва. Київ: Академія, 2007. Т. 1–2.
8. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ: ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
9. Моклиця М. Вступ до літературознавства: посібник для студентів філол. факультетів. Луцьк, 2011. 467 с.
10. Пащенко М. В. Теорія літератури: навч.-метод. посіб. Одеса: Астропринт, 2019. 92 с.
11. Просалова В. А. Від «Записок божевільного» Миколи Гоголя – до нотаток на айфонах: поетика жанрової номінації. *Філологічні семінари*. Вип. 21. Фінал постмодернізму: новий історизм і масова література / за ред. М. Наєнка. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2020. С. 110–121.
12. Просалова В. А., Реутова М. А. Методичні поради до вивчення теорії літератури (вступу до літературознавства) для студентів спеціальності 035 «Філологія». Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2019. 40 с.
13. Ференц Н. С. Основи літературознавства. Київ: Знання, 2011. 432 с.
14. Ференц Н. С. Сучасні методологічні засади літературознавства: навч.-метод. посіб. для студентів філологічного факультету. Ужгород: Гражда, 2021. 140 с.
15. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навч. посіб. Київ: Знання, 2014. 511 с.

ЗАВДАННЯ І МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО ЯК НАУКА

1. Предмет і завдання літературознавства. Особливості предмета літературознавчої науки.
2. Основні літературознавчі дисципліни.
3. Допоміжні літературознавчі дисципліни.
4. Літературознавство в системі інших наук.

Практичне завдання

Виписати в літературознавчий словник значення термінів і понять: теорія літератури, історія літератури, літературна критика, текстологія, літературознавство.

Рекомендована література

1. Астрахан Н. Теорія літератури: основи, традиції, актуальні проблеми: навч. посіб. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 296 с.
2. Білоус П. Вступ до літературознавства. 2011. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Bilous_Petro/Vstup_do_literaturoznavstva/
3. Вступ до літературознавства: хрестоматія: навч. посіб. для студ. Філологічних факультетів вищих навчальних закладів / упоряд. Н. І. Бернадська. Київ: Либідь, 1995. 255 с.
4. Моклиця М. Основи літературознавства: посібник для студентів. Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. 192 с.
5. Пахаренко В. Основи теорії літератури. Київ: Генеза, 2009. 296 с.
6. Скорина Г. Аналіз художнього твору: навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 424 с.
7. Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2003. 448 с.

Тема 2

ЛІТЕРАТУРА ЯК ВИД МИСТЕЦТВА

1. Предмет зображення художньої літератури.
2. Спільне і відмінне художньої літератури в порівнянні з іншими видами мистецтва.

3. Художня література як мистецтво слова.
4. Основні функції художньої літератури.

Практичні завдання

1. Законспектувати розділи «Поезія і музика», «Поезія і малярство» із праці І. Франка «Із секретів поетичної творчості».
2. З'ясуйте, чим відрізняється художній твір від наукової праці.

Рекомендована література

1. Арістотель. Поетика / пер. Б. Тен; передмова Й. Кобова. Київ: Мистецтво, 1967. 136 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Aristotle/Poetyka_vyd_1967.pdf
2. Баррі П. Вступ до теорії: літературознавство і культурологія / пер. з англ. Київ: Смолоскип, 2008. 358 с.
3. Білоус П. В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: Лекції. Житомир: Рута, 2009. 336 с.
4. Вступ до літературознавства: хрестоматія: навч. посіб. для студ. філол. фак. вищ. навч. закладів / упоряд. Н. І. Бернадська. Київ: Либідь, 1995. 255 с.
5. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підручник. Київ: Либідь, 2001. 486 с.
6. Іванишин В. П. Нариси з теорії літератури: навч. посіб. Київ: Видавничий центр «Академія», 2010. 256 с.
7. Моклиця М. Основи літературознавства: посібник для студентів. Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. 192 с.
8. Пахаренко В. Основи теорії літератури. Київ: Генеза, 2009. 296 с.
9. Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2003. 448 с.
10. Ференц Н. С. Основи літературознавства. Київ: Знання, 2011. 432 с.
11. Франко І. Із секретів поетичної творчості («Поезія і музика», «Поезія і малярство»), «Вступні зауваги про критику»). *Франко І. Я. Зібрання творів: у 50 т. Т. 16.* Київ: Наукова думка, 1979. С. 256–261.

Тема 3 ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ

1. Поняття про художній образ.
2. Специфіка словесного образу.
3. Класифікація образів.
4. Образи автора і персонажа.
5. Засоби творення образів у художній літературі.

Практичні завдання

1. Виписати в літературознавчий словник значення термінів і понять: образ, персонаж, герой, автор, портрет.
2. Зіставити образ автора та автобіографічного героя.

Рекомендована література

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства: навч. посіб. Київ: Академія, 2011. 336 с.
2. Вступ до літературознавства: хрестоматія: навч. посіб. для студ. філологічних факультетів вищих навчальних закладів / упоряд. Н. І. Бернадська. Київ: Либідь, 1995. 255 с.
3. Іванишин В. П. Нариси з теорії літератури. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 256 с.
4. Моклиця М. Вступ до літературознавства: посібник для студентів філол. факультетів. Луцьк, 2011. 467 с.
5. Скорина Г. Аналіз художнього твору: навч. посіб. для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 424 с.

Тема 4

ЛІТЕРАТУРНИЙ ТВІР ЯК ХУДОЖНЯ СИСТЕМА

1. Структура літературно-художнього твору.
2. Зміст і форма художнього твору.
3. Змістова організація літературно-художнього твору.
4. Сюжет і фабула: критерії розмежування.
5. Елементи сюжету.
6. Композиція літературного твору.
7. Складники композиційної організації твору.

Практичне завдання

Виписати в літературознавчий словник значення термінів і понять: сюжет, фабула, експозиція, зав'язка, кульмінація, розв'язка, пейзаж, інтер'єр, екстер'єр.

Рекомендована література

1. Безпечний І. Теорія літератури. Київ: Смолоскип, 2009. 388 с.
2. Білоус П. В. Вступ до літературознавства: навч. посіб. Київ: Академія, 2011. 336 с.
3. Вступ до літературознавства: хрестоматія: навч. посіб. для студ. філол. фак. вищ. навч. закладів / упоряд. Н. І. Бернадська. Київ: Либідь, 1995. 255 с.

4. Галич О. А. Вступ до літературознавства. Львів: вид-во Львівської політехніки, 2017. 324 с.
5. Козлик І. В. Літературознавчий аналіз художнього тексту / твору в умовах сучасної міжнаукової та міжгалузевої взаємодії. Брно, 2020. 235 с.
6. Марко В. П. Аналіз художнього твору. Київ: Академвидав, 2013. 280 с.
7. Моклиця М. Основи літературознавства: посібник для студентів. Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. 192 с.
8. Пащенко М. В. Теорія літератури: навч.-метод. посіб. Одеса: Астропринт, 2019. 92 с.
9. Скорина Г. Аналіз художнього твору: навч. посіб. для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 424 с.

Тема 5

ЛІРИКА ЯК РІД ЛІТЕРАТУРИ

1. Роди літератури.
2. Особливості лірики як роду літератури.
3. Основні ліричні жанри.
4. Ліричний герой / персонаж / суб'єкт.
5. Рівні аналізу ліричного твору: фонетичний, лексичний, граматичний, композиційний, образний, смисловий.

Практичні завдання

1. Виписати в літературознавчий словник значення термінів і понять: лірика, ліричний герой, ліричний персонаж, медитація, елегія, канцона, сонет, алітерація, асонанс.
2. Визначити віршовий розмір у 3 віршах різних авторів.

Рекомендована література

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2011. 336 с.
2. Бовсунівська Т. В. Основи теорії літературних жанрів. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2008. 519 с.
3. Галич О. А. Вступ до літературознавства. Львів: вид-во Львівської політехніки, 2017. 324 с.
4. Качуровський І. Метрика. Київ: Либідь, 1994. 120 с.
5. Качуровський І. Строфіка. Київ: Либідь, 1994. 272 с.

6. Качуровський І. Фоніка. Київ: Либідь, 1994. 168 с.
7. Копистянська Н. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. Львів: ПАІС, 2005. 368 с.
8. Костенко Н. В. Українське віршування ХХ ст. Київ: Либідь, 1993. 232 с.
9. Пахаренко В. Основи теорії літератури. Київ: Генеза, 2009. 296 с.
10. Скорина Г. Аналіз художнього твору: навч. посіб. для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 424 с.
11. Ткаченко А. О. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. 2-ге вид., випр. і доповн. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2003. 448 с.
12. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навч. посіб. Київ: Знання, 2014. 511 с. (Вища освіта ХХІ ст.).

Тема 6

ОСНОВИ ВІРШОЗНАВСТВА

1. Уявлення про поетичну мову.
2. Метрична система віршування: принципи, поняття стопи, розміру, основні віршовані розміри.
3. Тонічне віршування.
4. Силабічне віршування.
5. Силабо-тонічне віршування, його особливості, розміри.
6. Рима, види рим, типи римування.
7. Строфіка.

Практичні завдання

1. Виписати в літературознавчий словник значення термінів і понять: стопа, дактиль, амфібрахій, анапест, хорей, ямб, терцет, терціна, катрен, секстина, октава, тонічне віршування, силабічне віршування, силабо-тонічне віршування.
2. Виписати в зошит приклади тонічної, силабічної, силабо-тонічної системи віршування.

Рекомендована література

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2011. 336 с.
2. Качуровський І. Метрика. Київ: Либідь, 1994. 120 с.
3. Качуровський І. Строфіка. Київ: Либідь, 1994. 272 с.

4. Качуровський І. Фоніка. Київ: Либідь, 1994. 168 с.
5. Костенко Н. В. Українське віршування ХХ ст. Київ: Либідь, 1993. 232 с.
6. Пахаренко В. Основи теорії літератури. Київ: Генеза, 2009. 296 с.
7. Сидоренко Г. Віршування в українській літературі. Київ: Радянський письменник, 1962. 170 с.
8. Скорина Г. Аналіз художнього твору: навч. посіб. для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 424 с.

Тема 7

ЕПОС ЯК РІД ЛІТЕРАТУРИ

1. Характерні ознаки епосу.
2. Основні ознаки роману.
3. Середні та малі епічні жанри: критерії розмежування.
4. Герой і персонаж в епосі.
5. Оповідач / розповідач в епічних творах.
6. Типи композиційної організації епічних творів.

Практичні завдання

Виписати в літературознавчий словник значення термінів і понять: епос, роман, повість, оповідання, новела, нарис, оповідач, розповідач.

Рекомендована література

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2011. 336 с.
2. Бовсунівська Т. В. Основи теорії літературних жанрів. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2008. 519 с.
3. Денисюк І. О. Розвиток української малої прози ХІХ – початку ХХ ст. Львів: Академ. експрес, 1999. 238 с.
4. Копистянська Н. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. Львів: ПАІС, 2005. 368 с.
5. Марко В. П. Аналіз художнього твору: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2013. 280 с.
6. Пащенко М. В. Теорія літератури: навч.-метод. посіб. Одеса: Астропринт, 2019. 92 с.
7. Скорина Г. Аналіз художнього твору: навч. посіб. для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 424 с.

8. Ткаченко А. О. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. 2-ге вид., випр. і доповн. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2003. 448 с.

9. Ференц Н. С. Теорія літератури і основи естетики: навч. посіб. Київ: Знання, 2014. 511 с. (Вища освіта ХХІ ст.).

10. Фролова К. П. Аналіз художнього твору: деякі методи вивчення тексту художнього твору. Київ: Рад. школа, 1975. 175 с.

Тема 8

ДРАМА ЯК РІД ЛІТЕРАТУРИ

1. Особливості драми.
2. Арістотелівська і неарістотелівська драми.
3. Трагедія як драматичний жанр.
4. Жанрові особливості комедії.
5. Драма як жанр.
6. Інші драматичні жанри: водевіль, трагікомедія, мелодрама.
7. Часопросторова організація драматичних творів.

Практичне завдання

Виписати в літературознавчий словник значення термінів і понять: драма, трагедія, комедія, водевіль, трагікомедія, мелодрама.

Рекомендована література

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2011. 336 с.

2. Бовсунівська Т. В. Основи теорії літературних жанрів. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2008. 519 с.

3. Козлик І. В. Літературознавчий аналіз художнього тексту / твору в умовах сучасної міжнаукової та міжгалузевої взаємодії. Брно, 2020. 235 с.

4. Копистянська Н. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. Львів: ПАІС, 2005. 368 с.

5. Марко В. П. Аналіз художнього твору: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2013. 280 с.

6. Моклиця М. Вступ до літературознавства: посібник для студентів філол. факультетів. Луцьк, 2011. 467 с.

7. Пащенко М. В. Теорія літератури: навч.-метод. посіб. Одеса: Астропринт, 2019. 92 с.

8. Скорина Г. Аналіз художнього твору: навч. посіб. для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 424 с.

Тема 9

ДВОРОДОВІ, МІЖРОДОВІ Й ПОЗАРОДОВІ ЖАНРИ

1. Ліро-епічні жанри.
2. Драматична поема як жанр.
3. Жанрова специфіка кіноповісті.
4. Есе / есей як гібридний жанр.

Практичні завдання

1. Виписати в літературознавчий словник значення термінів і понять: балада, поема, притча, драматична поема, кіноповість.
2. Підготувати аналіз зразків кожного жанру.

Рекомендована література

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2011. 336 с.
2. Бовсунівська Т. В. Основи теорії літературних жанрів. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2008. 519 с.
3. Копистянська Н. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. Львів: ПАІС, 2005. 368 с.
4. Марко В. П. Аналіз художнього твору: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2013. 280 с.
5. Моклиця М. Вступ до літературознавства: посібник для студентів філол. факультетів. Луцьк, 2011. 467 с.
6. Скорина Г. Аналіз художнього твору: навч. посіб. для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 424 с.

Тема 10

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОЦЕС І ЙОГО ЗАКОНОМІРНОСТІ

1. Специфіка літературного процесу.
2. Етапи розвитку художньої літератури.

3. Основні поняття історичної типології літератури.
4. Поняття про літературну епоху.
5. Літературний метод.
6. Літературний напрям, літературна течія, школа.
7. Поняття стилю в літературі.

Практичне завдання

Виписати в літературознавчий словник значення термінів і понять: літературний процес, індивідуальний стиль, літературна епоха, літературний метод, течія, школа.

Рекомендована література

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2011. 336 с.
2. Іванишин В. П. Нариси з теорії літератури: навч. посіб. Київ: Видавничий центр «Академія», 2010. 256 с.
3. Козлик І. В. Літературознавчий аналіз художнього тексту / твору в умовах сучасної міжнаукової та міжгалузевої взаємодії. Брно, 2020. 235 с.
4. Моклиця М. Вступ до літературознавства: посібник для студентів філол. факультетів. Луцьк, 2011. 467 с.
5. Пахаренко В. Основи теорії літератури. Київ: Генеза, 2009. 296 с.
6. Скорина Г. Аналіз художнього твору: навч. посіб. для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 424 с.
7. Ткаченко А. О. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. 2-ге вид., випр. і доповн. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2003. 448 с.
8. Ференц Н. С. Основи літературознавства. URL: http://pidruchniki.ws/13340203/literatura/klasifikatsiya_syuzhet_iv
9. Чижевський Д. І. Історія української літератури. Київ: ВЦ «Академія», 2003. 568 с.

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

1. Здійснити літературознавчий аналіз ліричного твору (на вибір здобувача), дотримуючись такої послідовності:
 - умови написання вірша,
 - провідний мотив ліричного твору,
 - домінуючі образи-емоції, виражені у вірші,
 - зіставлення основних словесних образів у вірші і засобів їх вираження:

- а) за подібністю;
- б) за контрастом;
- в) за суміжністю;
- г) за асоціацією.

- *Стилістичні фігури у вірші* (антитеза, апосіопеза, анафора, ампліфікація, епіфора, паралелізм, риторичне запитання, риторичне звертання, інверсія та ін.).

- *Особливості ритміки:*

- а) система віршування: силабіка, силабо-тоніка, тоніка;
- б) для силабо-тоніки: ямб, хорей, дактиль, амфібрахій, анапест;
- в) для тоніки: дольник, тактовик, ударник.

- *Звукова організація вірша на рівні рими:*

- а) за місцем: чоловіча, жіноча, дактилічна, гіпердактилічна;
- б) за точністю співзвуччя: точна – неточна, багата – бідна, проста – складена, каламбурна;

- в) за способом римування: парне, перехресне, кільцеве (складіть формулу римування).

- *Особливості строфіки* (дистих, терцет, катрен, п'ятирядник, секстина, септима, октава, сонет, онегінська строфа тощо).

- *Види звукової інструментовки у вірші* (евфонія, алітерація, асонанс, звукопис, звуконаслідування та ін.).

- *Основна ідея.*

2. Здійснити літературознавчий аналіз епічного твору (за вибором здобувача).
3. Здійснити літературознавчий аналіз драматичного твору (за вибором здобувача).
4. Створити мультимедійну презентацію стильових тенденцій певної доби.
5. Підготувати презентацію «Літературознавство доби середньовіччя».
6. Підготувати мультимедійну презентацію «Літературознавство доби Відродження».

ЗРАЗОК ЗАВДАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. З'ясуйте, чим зумовлені труднощі у визначенні ліричних жанрів.
2. Якими засобами досягається ритм у віршах? Наведіть приклади.
3. На конкретних прикладах продемонструйте відмінність новели від оповідання.
4. Здійсніть літературознавчий аналіз ліричного твору Василя Стуса «Минає час моїх дитячих вір».

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Загальна кількість балів, набрана здобувачем за поточну роботу, становить від 0 до 100 балів.

1. Здобувач вищої освіти отримує бали впродовж семестру за:

- роботу на практичних заняттях (42 бали = 14 занять по 3 бали);
- виконання самостійної роботи – післялекційного завдання (8 балів = 2 завдання по 4 бали);
- модульну контрольну роботу (10 балів);
- творче завдання – дослідницький літературознавчий проєкт (30 балів);
- науково-дослідну роботу – написання тез доповіді з актуальних проблем літературознавства (10 балів).

2. Критерії нарахування балів

2.1. Післялекційне завдання (оцінюється в 4 бали)

Післялекційне завдання – форма роботи здобувача наприкінці кожного лекційного заняття: потрібно дати відповідь на питання за змістом лекції:

- здобувач дає коректну відповідь наприкінці заняття, висловлює свою власну думку, підкріплюючи її прикладами – **3–4 бали**;
- здобувач дає відповідь наприкінці заняття, висловлює свою думку, водночас припускається фактичних помилок або не наводить достатньо прикладів – **1–2 бали**;
- роботу не зараховано (завдання не виконане) – **0 балів**.

2.2. Робота на практичних заняттях

2.2.1. Усне / письмове опитування:

- *високий рівень* (відповідь є правильною, цілісною, логічною, достатньо аргументованою, демонструє критичне мислення здобувача) – **3 бали**;
- *середній рівень* (відповідь є правильною, логічною, але аргументація й критичне мислення є недостатніми) – **2 бали**;
- *достатній рівень* (відповідь є частково правильною, фрагментарною, аргументація й критичне мислення продемонстровані мінімально) – **1 бал**;
- *низький рівень* (відповідь є неправильною або містить грубі помилки, здобувач демонструє незнання й нерозуміння навчального матеріалу) – **0 балів**.

2.2.2. Виконання тренувальних вправ:

- *високий рівень* (здобувач демонструє глибокі, системні знання теоретичного матеріалу, вміє застосовувати їх на практиці; завдання виконане успішно, без помилок) – **3 бали**;

– *середній рівень* (здобувач демонструє системні, але дещо непослідовні знання теоретичного матеріалу, не завжди коректно застосовує їх на практиці; завдання виконане з незначною кількістю помилок) – **2 бали**;

– *достатній рівень* (здобувач не демонструє системних знань теоретичного матеріалу; завдання виконане частково та/або зі значною кількістю помилок) – **1 бал**;

– *низький рівень* (здобувач не орієнтується в теоретичному матеріалі; завдання виконане частково, зі значною кількістю грубих помилок або не виконане зовсім) – **0 балів**.

2.2.3. Участь у дискусії:

– *високий рівень* (здобувач дотримується правил ведення дискусії; демонструє глибокі, системні знання теоретичного матеріалу, вміє застосовувати їх на практиці; відповідь є правильною, цілісною, логічною, достатньо аргументованою, демонструє критичне мислення здобувача) – **3 бали**;

– *середній рівень* (здобувач дотримується правил ведення дискусії; демонструє системні, але дещо непослідовні знання теоретичного матеріалу, не завжди коректно застосовує їх на практиці; відповідь загалом правильна, але аргументація й критичне мислення є недостатніми) – **2 бали**;

– *достатній рівень* (здобувач не завжди дотримується правил ведення дискусії; не демонструє системних знань теоретичного матеріалу; відповідь є частково правильною, фрагментарною, аргументація й критичне мислення продемонстровані мінімально) – **1 бал**;

– *низький рівень* (здобувач не дотримується правил ведення дискусії; не орієнтується в теоретичному матеріалі; завдання виконане частково, відповідь є неправильною або містить грубі помилки; аргументація й критичне мислення не продемонстровані) – **0 балів**.

2.3. Модульна контрольна робота (оцінюється в 10 балів):

– **9–10 балів** – здобувач демонструє обізнаність із теми, вміння оперувати фактажем, глибину, вичерпність, аргументованість і коректність відповідей, наявність власної позиції;

– **7–8 балів** – здобувач демонструє обізнаність із теми, вміння оперувати фактажем із певними неточностями, вичерпність, аргументованість і коректність відповідей, наявність власної позиції;

– **3–6 балів** – здобувач демонструє часткову обізнаність із теми, недостатню аргументованість і коректність відповідей, поверховий огляд матеріалу, відсутність (неможливість її сформулювати) власної позиції;

– **0–2 бали** – здобувач демонструє незадовільне розуміння матеріалу, неаргументованість або відсутність відповідей.

2.4. Виконання навчально-дослідного завдання – розроблення й представлення дослідницького проєкту з проблем літературознавства (максимальна оцінка – 30 балів).

Кейс завдань:

1. Літературознавство в добу античності.
2. Літературознавство в добу середньовіччя.
3. Літературознавство в добу Відродження.
4. Формування теоретичних основ літературознавчої науки в українських поетиках.
5. Ідеї Івана Франка та їх значення для розвитку літературознавства.
6. Класицизм, особливості раціоналістичної поетики.
7. Сентименталізм, його характерні ознаки.
8. Романтизм як метод і тип творчості.
9. Індивідуальний стиль автора.

Формат і тематика проєкту узгоджується із викладачем. Обов'язковою умовою максимального зарахування балів є представлення проєкту здобувачам.

Оцінювання проєкту дає змогу визначити, наскільки раціонально здобувачі можуть поєднувати теоретичні знання й практичні навички під час розв'язання конкретних завдань, використовуючи сукупність проблемних, дослідницьких, практичних методів роботи.

Схема нарахування балів:

– обґрунтування актуальності проєкту, його відповідність потребам суспільства на місцевому, регіональному, національному, міжнародному рівнях (**2 бали** – достатнє обґрунтування / **1 бал** – недостатнє обґрунтування);

– коректність визначення мети й завдань проєкту (**2 бали** – достатнє обґрунтування / **1 бал** – недостатнє обґрунтування);

– інноваційність проєкту (**1 бал**);

– креативність змісту проєкту (**1 бал**);

– демонстрування фахового підходу до розв'язуваних проблем (**2 бали** – достатнє / **1 бал** – нестане);

– обґрунтованість оптимального використання ресурсів (**2 бали** – достатня / **1 бал** – недостатня);

• *оформлення результатів виконаного проєкту (презентація) – 1–10 балів, а саме:*

– змістовність, відповідність змісту презентації тематиці проєкту (2 бали – достатня / 1 бал – недостатня);

- структурованість інформації (2 бали – достатня / 1 бал – недостатня);
- використання графіків, таблиць, діаграм (2 бали – наявні, доречні, доповнюють зміст / 1 бал – наявні, не доречні, суттєво не доповнюють змісту; відсутні – **0 балів**);
- наявність посилань на використані джерела (**2 бали** – наявні, коректні / **1 бал** – наявні, не завжди коректні чи оформлені з помилками; відсутні – **0 балів**);
- забезпечення комфортного візуального сприйняття інформації: адекватна структура розміщення інформації на слайді; доречність графічних засобів; уміння адекватно використовувати комп'ютерні технології: спецефекти, звуки, засоби анімації; естетичність, відповідність дизайну змісту роботи, єдність стилю в оформленні різних частин презентації – **2 бали** – максимальна якість візуалізації інформації, **1 бал** – середній рівень візуалізації;
 - *захист проєкту* – **1–10 балів, а саме:**
 - відповідність змісту доповіді комунікативній меті (повна – **2 бали** / часткова – **1 бал**);
 - логіка викладення матеріалу (повністю прослідковується – **2 бали** / порушена, прослідковується частково – **1 бал**);
 - авторська оригінальність (унікальна робота; містить 65–70 % авторських думок і пропозицій – **2 бали** / стандартна робота, до 70 % запозиченого матеріалу – **1 бал**);
 - культура мовлення, уміння триматися перед аудиторією (доповідач тримається впевнено, володіє культурою мовлення, дотримується регламенту, утримує увагу аудиторії – **2 бали** / доповідач тримається не зовсім впевнено, припускається негрубих мовленнєвих помилок, незначно порушує регламент, частково утримує увагу аудиторії – **1 бал** / доповідач губиться перед аудиторією, припускається грубих мовленнєвих помилок, не дотримується регламенту, не утримує увагу аудиторії – **0 балів**);
 - уміння відповідати на поставлені запитання (доповідач повно, переконливо, аргументовано й коректно відповідає на всі запитання) – **2 бали** / доповідач недостатньо повно чи не зовсім переконливо, аргументовано й коректно відповідає на запитання – **1 бал** / доповідач не може відповісти на поставлені питання та/або поводить себе агресивно, некоректно – **0 балів**).

2.5. Науково-дослідна робота – написання тез доповіді з актуальних питань літературознавства (оцінюється в 10 балів).

Основні принципи, що враховуються під час оцінювання тез: стислість, змістовність, логічність викладу; грамотність; унікальність; абсолютна відповідність змісту основної роботи.

Структурно тези доповіді включають такі елементи: обґрунтування актуальності дослідження, стисла постановка наукової проблеми, лаконічний огляд

наукових джерел з окресленої проблематики; основні ідеї, положення, результати дослідження; їх значення для розвитку теорії та (або) практики; висновки; перелік використаних джерел.

Схема нарахування балів:

- відповідність змісту тез заявленій темі – (повністю прослідковується – **2 бали** / порушена, прослідковується частково – **1 бал**);
- авторська оригінальність (унікальна робота; містить 65–70 % авторських думок і пропозицій – **2 бали** / стандартна робота, до 70 % запозиченого матеріалу – **1 бал**);
- обґрунтованість актуальності дослідження (**2 бали** – достатнє обґрунтування / **1 бал** – недостатнє обґрунтування);
- логіка викладу матеріалу, змістова цілісність і композиційна гармонійність (повністю прослідковується – **2 бали** / порушена, прослідковується частково – **1 бал**);
- грамотність, відповідність мовно-стилістичного оформлення літературним нормам (повністю прослідковується – **2 бали** / наявні окремі помилки – **1 бал**).

Критерії оцінювання захисту дослідницького проєкту

Критерії оцінювання	0–5 балів	6–9 балів	10 балів
Розуміння завдання	Використані матеріали частково стосуються теми; представлена інформація не аналізується і не оцінюється	Використані матеріали більшою мірою стосуються теми, але частково аналізуються та оцінюються	Використані матеріали повністю відповідають темі, аналізуються та оцінюються повною мірою
Логіка викладу матеріалу	Логіка викладу матеріалу порушена, структурованість прослідковується частково	Логіка викладу матеріалу прослідковується, наявна структурованість	Матеріал викладається логічно, повністю прослідковуються причинно-наслідкові зв'язки
Авторська оригінальність	Стандартна робота, 70 % запозиченого матеріалу	10–15 % викладеного матеріалу являють собою авторські пропозиції	Унікальна робота; містить 65–70 % оригінальних, винахідницьких прийомів та пропозицій
Культура мовлення, манера триматися перед аудиторією	Доповідач губиться перед аудиторією, демонструє бідність мовлення, порушує регламент, не може втримати увагу аудиторії	Доповідач допускає негрубі мовленнєві помилки під час виступу, значно порушує регламент, частково утримує увагу аудиторії	Доповідач впевнено тримається перед аудиторією, володіє культурою мовлення, дотримується регламенту, утримує увагу аудиторії
Відповіді на питання	Доповідач не може відповісти на питання або під час відповідей поводить себе агресивно, некоректно	Доповідач не на всі питання може знайти переконливі, аргументовані відповіді	Доповідач переконливо, повно і аргументовано відповідає на всі поставлені питання

Критерії оцінювання презентації дослідницького проєкту

Критерії оцінювання презентації	0–2 бали	3–4 бали	5 балів
Відповідність матеріалу тематиці проєкту	Містить близький за тематикою матеріал, але не несе важливої інформативної функції	Загалом відповідає тематиці проєкту і є доволі інформативним	Точно відповідає тематиці, містить дуже важливу інформацію
Структурованість інформації	Важко вловити структуру подання інформації	Прослідковується певна структура в розміщенні інформації	Має чітку, логічно вибудовану структуру
Використання графіків, таблиць, діаграм	Графіки, таблиці і діаграми відсутні	Графіки, таблиці і діаграми представлені в роботі, але суттєво не доповнюють змісту	Графіки, таблиці і діаграми відповідають змісту та розкривають його сутність
Наявність посилань на використані інформаційні джерела	Немає посилань на використані джерела	Не повністю представлені інформаційні джерела або не всі правильно оформлені	Оформлення посилань на інформаційні джерела цілком правильні, вичерпні
Читабельність тексту, наочність	Естетичний вигляд незадовільний (відсутня чітка структура розміщення інформації, недоречна графіка оформлення)	Естетичний вигляд дещо поганий (недостатньо чітка структура розміщення інформації, не зовсім доречна графіка оформлення)	Чітка побудова сторінок. Розмір тексту легко сприймається
Відповідність дизайну змісту роботи, єдність стилю в оформленні різних частин презентації	Естетичний вигляд незадовільний (відсутня чітка структура розміщення інформації, недоречна графіка оформлення)	Естетичний вигляд дещо поганий (недостатньо чітка структура розміщення інформації, не зовсім доречна графіка оформлення)	Чітка побудова сторінок. Розмір тексту легко сприймається
Уміння і навички використовувати комп'ютерні технології (використання спецефектів, анімацій, звуків, графіки)	Низький (початковий) рівень використання різноманітних можливостей комп'ютерних технологій	Робота дає висновок про середній рівень умінь і навичок використання комп'ютерних технологій здобувачами	Робота є прикладом високого рівня володіння здобувачів комп'ютерними технологіями

2.6. Іспит з дисципліни

Умовою допуску до іспиту є зарахування всіх практичних, самостійних робіт. Здобувач вищої освіти, який набрав упродовж семестру суму балів, більшу за 60, має можливість:

- не складати іспит і отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку;
- складати іспит з метою підвищення свого рейтингу з певної навчальної дисципліни.

Здобувач вищої освіти, який набрав протягом семестру менше за 60 балів, зобов'язаний складати іспит.

На екзамені здобувачі готуються та відповідають за екзаменаційним білетом, який має: **два питання** (1-ше теоретичного, 2-ге практичного характеру), **тестові завдання**.

Теоретичне і практичне питання оцінюються по 15 балів за кожне питання за такими критеріями:

– «відмінно», повна відповідь, не менше 90 % потрібної інформації (повне, безпомилкове виконання завдання) – **10–15 балів**;

– «добре», достатньо повна відповідь, не менше 75 % потрібної інформації або незначні неточності (повне розв’язування завдання з незначними неточностями) – **8–9 балів**;

– «задовільно», неповна відповідь, не менше 50 % потрібної інформації та деякі помилки (завдання виконане з певними недоліками) – **5–7 балів**;

– «незадовільно», відповідь містить менше 50 % потрібної інформації, грубі помилки, здобувач не орієнтується у загальних термінах – **1–4 бали**;

– не відповідає умовам до «задовільно» – **0 балів**.

Тестові завдання складаються з 5 тестів з однією правильною відповіддю, за кожну правильну відповідь – **2 бали**. Усього за правильні відповіді до тестових завдань здобувач отримує **10 балів**.

Сума поточних балів та балів за екзамен переводиться до екзаменаційної оцінки згідно з таблицею:

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за бальною шкалою, що використовується в університеті	Оцінка за національною шкалою
Система нарахування балів: бали за практичні заняття + бали за модульні роботи + бали за індивідуальне науково-дослідне завдання / іспит		
A	90–100	Відмінно
B	82–89	Добре
C	75–81	Добре
D	67–74	Задовільно
E	60–66	Задовільно
FX	0–59	Незадовільно
Є незараховані практичні роботи / самостійна робота / творча робота; або поточний контроль у семестрі оцінений менше 20 балів		Не допущено

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ІСПИТ

1. Специфіка літератури як виду мистецтва.
2. Література і наука як види пізнання.
3. Відмінність літератури від інших видів мистецтва.

4. Функції художньої літератури.
5. Предмет і структура літературознавства.
6. Місце літературознавства серед гуманітарних наук.
7. Основні й допоміжні літературознавчі дисципліни.
8. Етапи становлення світового літературознавства.
9. Становлення українського літературознавства.
10. Тенденції розвитку літературознавства ХХ–ХХІ ст.
11. Літературно-художній твір як цілісність.
12. Зміст і форма художнього твору.
13. Сюжет і фабула: критерії розмежування.
14. Елементи сюжету.
15. Композиція літературно-художнього твору.
16. Складники композиції художнього твору.
17. Образ як літературознавча категорія.
18. Поняття про літературний процес.
19. Поняття про літературну епоху.
20. Поняття про літературний метод.
21. Індивідуальний стиль як літературознавче поняття.
22. Особливості лірики як роду літератури.
23. Рівні аналізу ліричного твору.
24. Ліричні жанри.
25. Епос як рід літератури.
26. Епічні жанри, критерії їх розмежування.
27. Драма як рід літератури.
28. Драматичні жанри.
29. Особливості драматичної поеми як жанру.
30. Ліро-епічні жанри: поема, балада, притча.
31. Позародові мистецькі утворення: кіноповість, кіносценарій.
32. Силабічна і тонічна системи віршування.
33. Силабо-тонічна система віршування.
34. Віршові розміри.
35. Художні тропи, їх види, функції.
36. Види метафори.
37. Стилістичні фігури, їх різновиди.
38. Бароко в літературі.
39. Класицизм, основні ознаки.
40. Імпресіонізм, основні ознаки.
41. Символізм, характерні ознаки.
42. Експресіонізм, характерні ознаки.

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ІДЕЙ

Мета, компетентності, результати навчання

Мета: засвоєння специфіки становлення комплексу ідей літературознавчого характеру від епохи античності (в межах філософії, естетики) до сьогодення; усвідомлення загальних тенденцій розвитку літературознавчих ідей від часу постання літературознавства як окремого науково-культурного феномену; вивчення ключових авторських концепцій світового й українського літературознавства.

Компетентності, які формуються у здобувача внаслідок вивчення навчальної дисципліни:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-12. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК-13. Здатність проведення досліджень на належному рівні.

Спеціальні компетентності (СК):

СК-1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

СК-2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

СК-3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії мов(-и), що вивчаються(-ється).

СК-4. Здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди мов(-и), що вивчаються(-ється), описувати соціолінгвальну ситуацію.

СК-5. Здатність використовувати в професійній діяльності системні знання про основні періоди розвитку літератури, що вивчається, від давнини до XXI ст., еволюцію напрямів, жанрів і стилів, чільних представників та художні явища, а також знання про тенденції розвитку світового літературного процесу та української літератури.

СК-6. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мову(-и), що вивчається(-ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя.

СК-7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації тексту.

СК-8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

СК-10. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.

СК-11. Здатність до надання консультацій з дотримання норм літературної мови та культури мовлення.

Результати навчання, які формує навчальна дисципліна за освітньою програмою:

ПРН-7. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів.

ПРН-8. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мови (мов) і літератури (літератур), що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання в професійній діяльності.

ПРН-13. Аналізувати й інтерпретувати твори української та зарубіжної художньої літератури й усної народної творчості, визначати їхню специфіку й місце в літературному процесі (відповідно до обраної спеціалізації).

ПРН-15. Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.

ЗМІСТОВІ МОДУЛІ Й ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАНЯТЬ

Тиждень, години	Тема	Форма проведення заняття	Завдання	Термін виконання	Мак кількість балів
1-й тиждень, 4 години	Генеza і становлення літературознавства. Осмислення явищ мистецтва в античну епоху. Християнська екзегетика в добу середньовіччя. «Поетика» Арістотеля	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді	1-й тиждень	5
		практичне заняття	Практичне заняття № 1. Чітко слідувати тактиці опрацювання матеріалу, описаній у завданнях. Активна робота на занятті, участь в обговоренні питань, дискусії		
2-й тиждень, 4 години	Естетика і літературознавство епохи Відродження. Проблеми поетики в працях теоретиків бароко. Герменевтика Нового часу. Естетика класицизму. Теорія літератури в працях просвітників. Зародження національного літературознавства. «Мистецтво поетичне» Буало	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді	2-й тиждень	5
		практичне заняття	Практичне заняття № 2. Чітко слідувати тактиці опрацювання матеріалу, описаній у завданнях. Активна робота на занятті, участь в обговоренні питань, дискусії		
3-й тиждень, 4 години	Літературознавчі ідеї епохи романтизму	самостійна робота	Колоквіум № 1	3-й тиждень	7
4-й тиждень, 2 години	Академічні літературознавчі школи. Українське літературознавство ХІХ – поч. ХХ ст. Літературознавчі ідеї Івана Франка	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді	4-й тиждень	5
		практичне заняття	Практичне заняття № 3. Чітко слідувати тактиці опрацювання матеріалу, описаній у завданнях. Активна робота на занятті, участь в обговоренні питань, дискусії		
5-й тиждень, 4 години	Українське літературознавство першої пол. ХХ ст. Літературознавчі ідеї Миколи Зерова	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді	5-й тиждень	5
		практичне заняття	Практичне заняття № 4. Чітко слідувати тактиці опрацювання матеріалу, описаній у завданнях. Активна робота на занятті, участь в обговоренні питань, дискусії		
6-й тиждень, 4 години	Тенденції розвитку сучасного світового літературознавства. Літературознавчі ідеї Романа Інгардена	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді	6-й тиждень	5
		практичне заняття	Практичне заняття № 5. Чітко слідувати тактиці опрацювання матеріалу,		

Тиждень, години	Тема	Форма проведення заняття	Завдання	Термін виконання	Max кількість балів
			описаній у завданнях. Активна робота на занятті, участь в обговоренні питань, дискусії		
7-й тиждень, 4 години	Модульна контрольна робота № 1	самостійна робота	МКР	7-й тиждень	7
8-й тиждень, 4 години	Тенденції розвитку українського літературознавства в еміграції. Літературознавчі ідеї Віктора Петрова	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді	8-й тиждень	5
		практичне заняття	Практичне заняття № 6. Чітко слідувати тактиці опрацювання матеріалу, описаній у завданнях. Активна робота на занятті, участь в обговоренні питань, дискусії		
9-й тиждень, 4 години	Психоаналіз і літературознавство	самостійна робота	Колоквіум № 2	9-й тиждень	7
10-й тиждень, 4 години	Феміністична теорія і критика. Літературознавчі ідеї Елейн Шовалтер	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді	10-й тиждень	5
		практичне заняття	Практичне заняття № 7. Чітко слідувати тактиці опрацювання матеріалу, описаній у завданнях. Активна робота на занятті, участь в обговоренні питань, дискусії		
11-й тиждень, 4 години	Стусознавство. Біографічна модель «життєтворчості» Дмитра Стуса	лекція	Конспект лекції, участь у бесіді	11-й тиждень	5
		практичне заняття	Практичне заняття № 8. Чітко слідувати тактиці опрацювання матеріалу, описаній у завданнях. Активна робота на занятті, участь в обговоренні питань, дискусії		
12-й тиждень, 4 години	Розмаїття тенденцій в українській літературознавчій думці 90-х рр. ХХ ст. – до сьогодні	самостійна робота	Колоквіум № 3	12-й тиждень	7
13-й тиждень, 4 години	Модульна контрольна робота № 2	самостійна робота	МКР	13-й тиждень	7
14-й тиждень, 4 години	Захист творчих проєктів	самостійна робота	Захист	14-й тиждень	25

ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. Вид. 2-ге. Львів: Літопис, 2002. 837 с.
2. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ ст. / упоряд. В. Агеєва. Київ: Смолоскип, 2016. 904 с.
3. Баррі П. Вступ до теорії: літературознавство та культурологія / пер. з англ. Київ: Смолоскип, 2008. 360 с.
4. Галета О. Від антології до онтології. Антологія як спосіб репрезентації української літератури кінця ХІХ – початку ХХІ ст.: монографія. Київ: Смолоскип, 2015. 639 с.
5. Гнатюк М. Літературознавчі концепції Івана Франка у контексті методологічних пошуків українського літературознавства другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук: 10.01.05. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2003. 414 с.
6. Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми: статті та есеї. Київ: Грані-Т, 2013. 546 с.
7. Демська-Будзуляк Л. М. Українське літературознавство від ідеї до тексту: неокласичний дискурс (на матеріалі студій кінця ХІХ – першої третини ХХ ст.): дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук за спеціальністю 10.01.01 – українська література, 10.01.06 – теорія літератури. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Київ, 2020. 406 с.
8. Іванишин В. П. Нариси з теорії літератури. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 256 с.
9. Іванишин П. Українське літературознавство постколоніального періоду: монографія. Київ: Академія, 2014. 192 с.
10. Ільницький М. Українська літературознавча думка ХХ ст. (Західна Україна, еміграція): навч. посіб. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 352 с.
11. Наєнко М. Історія українського літературознавства: підручник. Київ: ВЦ «Академія». 2010. 520 с.
12. Пуніна О. Людина без шкіри. Психотип Василя Стуса: розвідка-нарис. Брустури: Дискурсус, 2022. 160 с.
13. Пуніна О. Самітний геній: Олесь Ульяненко: літературний портрет. Київ: Академвидав, 2016. 288 с.

ЗАВДАННЯ І МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ¹

Практичне заняття № 1. «Поетика» Арістотеля

Робота над «Поетикою» Арістотеля.

Тактика опрацювання матеріалу: здобувач опрацьовує окремі розділи праці й визначає ключові уявлення Арістотеля в осмисленні проблем естетики і теорії літератури: *наслідування* (розділ I), *«види» поезії та її сутність* (розділи I, II, III, IV, V), *прекрасне* (розділ VII), *завдання поета* (розділ IX), *катарсис* (розділи VI, XIII, XIV), *метафора* (розділ XXI).

Джерела:

1. Арістотель. Поетика / пер. Б. Тен; передмова Й. Кобова. Київ: Мистецтво, 1967. 136 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Aristotle/Poetyka_vyd_1967.pdf

Практичне заняття № 2. «Мистецтво поетичне» Нікола Буало

Робота над «Мистецтвом поетичним» Нікола Буало.

Тактика опрацювання матеріалу: здобувач опрацьовує поетику й визначає літературознавчі ідеї Нікола Буало: принципи художньої творчості, поетичні жанри, теорія основних жанрів класичної літератури, морально-етичне начало.

Джерела:

1. Буало Н. Мистецтво поетичне / пер. Анатоль Перепадя, Максим Рильський; вступна стаття В. Іванисенка. Київ: Мистецтво, 1967. 136 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Boileau_Nicolas/Mystetstvo_poetychne_vyd_1967.pdf

Колоквіум № 1. Літературознавчі ідеї епохи романтизму

Робота над естетичними теоріями в німецькій класичній філософії. Фрідріх Шиллер «Листи про естетичне виховання людини», «Про наївну і сентиментальну поезію», «Про патетичне», Георг-Вільгельм-Фрідріх Гегель «Лекції з естетики», Йоганн-Вольфганг Гете «Звичайне наслідування природи, манера, стиль», «Про епічну і драматичну поезію»:

- 1) сутність мистецтва;
- 2) література як вид мистецтва;
- 3) зміст літературного твору;
- 4) художня форма;
- 5) стиль;
- 6) роди і жанри.

¹ Здобувачі, які працюють за індивідуальним графіком, виконують ці завдання і самостійно опрацьовують лекційний матеріал за рекомендованими в силабусі джерелами, надсилають викладачу на перевірку.

Тактика опрацювання матеріалу: здобувач опрацьовує рекомендовану літературу, виписує думки Фрідріха Шиллера, Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля, Йоганна Вольфганга Гете про сутність мистецтва, літературу як вид мистецтва, зміст літературного твору, художню форму, стиль, роди і жанри літератури. Обговорення.

Література:

1. Вступ до літературознавства: хрестоматія / упоряд. Н. І. Бернадська. Київ: Либідь, 1995. С. 5–10; 56–66; 91–102; 115–118; 156–160; 196–208. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/369976.pdf

2. Гете Й.-В. Поезія і правда. Київ: Мистецтво, 1982. С. 142–145; 210–214. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Johann_Wolfgang_von_Goethe/Poeziia_i_pravda.pdf

Практичне заняття № 3. Літературознавчі ідеї Івана Франка

Робота над працею Івана Франка «З останніх десятиліть XIX ст.».

Тактика опрацювання матеріалу: здобувач ознайомлюється з оглядом літературознавчої діяльності Франка (бачення Ігоря Ісіченка) й опрацьовує нарис Івана Франка «З останніх десятиліть XIX ст.» (частини 1, 3, 5, 7, 8): визначає її смислові домінанти: мета, передумови розвитку літератури, соціально-політичний ландшафт, мова, постаті, генерація «молодої України», письменницьке коло.

Література:

1. Франко І. З останніх десятиліть XIX ст. *Франко І. Зібрання творів у 50 томах. Том 41. Літературно-критичні праці (1890–1910)*. Київ: Наукова думка, 1984. С. 471–529. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Franko/Zibrannia_tvoriv_u_50_tomakh_t41.pdf

2. Ісіченко Ігор. Іван Франко – літературознавець. URL: surl.li/tuubkp

Практичне заняття № 4. Літературознавчі ідеї Миколи Зерова

Робота над книжкою літературно-критичних статей «До джерел» Миколи Зерова.

Тактика опрацювання матеріалу: здобувач ознайомлюється з підрозділом «3.4. Історико-теоретичні погляди і науковий метод Миколи Зерова» у дисертації Лесі Демської-Будзуляк й опрацьовує дві літературно-критичні статті (на вибір) із книжки «До джерел» Миколи Зерова, визначає особливості ідіостилю автора як літературного критика й історика літератури.

Література:

1. Демська-Будзуляк Л. М. Історико-теоретичні погляди і науковий метод Миколи Зерова. *Демська-Будзуляк Л. М. Українське літературознавство від ідеї до тексту: неокласичний дискурс (на матеріалі студій кінця XIX – першої третини XX ст.)*: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук за спеціальністю 10.01.01 – українська література, 10.01.06 – теорія літератури. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Київ, 2020. С. 191–198. URL:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Demska-Budzuliak_Lesia/Ukrainske_literaturoznavstvo_vid_idei_do_tekstu_neoklasychnyi_dyskurs_na_materiali_studii_kintsia_Kh.pdf

2. Зеров М. Твори: в 2 т. Том 2. Історико-літературні та літературознавчі праці. Київ: Дніпро, 1990. С. 492–567. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zerov/Tvory_v_dvokh_tomakh_Tom_2/

Практичне заняття № 5. Літературознавчі ідеї Романа Інгардена

Робота над працею польського філософа Романа Інгардена «Про пізнавання літературного твору».

Тактика опрацювання матеріалу: прочитати фрагменти праці Романа Інгардена «Про пізнавання літературного твору» й визначити специфіку авторської концепції.

Література:

1. Інгарден Р. Про пізнавання літературного твору. *Антологія світової літературно-критичної думки XX ст.* / за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. С. 136–163. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zubrytska_Mariia/Antolohiia_svitovoi_literaturno-krytychnoi_dumky_XX_st/

Модульна контрольна робота № 1

Завдання № 1

Які ідеї / підхід / бачення щодо вивчення історії української літератури висуває Микола Зеров у передмові та вступних заувагах до книги «Нове українське письменство»? [Зеров Микола. Українське письменство / упоряд. М. Сулима; післям. М. Москаленка. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. С. 6 – 20. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zerov/Ukrainske_pysmenstvo/].

Завдання № 2

Прочитати працю Мартіна Гайдеггера «Навіщо поет?». У чому особливість авторської концепції? [Гайдеггер М. Навіщо поет? *Антологія світової літературно-критичної думки XX ст.* / за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. С. 182–197. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zubrytska_Mariia/Antolohiia_svitovoi_literaturno-krytychnoi_dumky_XX_st/].

Практичне заняття № 6. Літературознавчі ідеї Віктора Петрова

Робота над літературознавчими працями Віктора Петрова, що були написані в період його перебування у Німеччині.

Тактика опрацювання матеріалу: окреслити тематику, проблематику еміграційних праць Віктора Петрова з літературознавства; з'ясувати, у чому специфіка авторського стилю як літературного критика й історика літератури:

- 1) Ігор Костецький та його критики (с. 715–718);
- 2) Юрій Косач: Ноктюрн b-moll (с. 825–828);
- 3) Екзистенціалізм і ми (с. 871–883);
- 4) Проблема великої літератури (с. 936–945);
- 5) [Гуменна Д. Велике Цабе]. Лист-рецензія д-ра В. П. ПЕТРОВА (с. 1069–1071).

Література:

1. Петров Віктор. Розвідки. Т. 2. Київ: Темпора, 2013. 576 с. URL: https://shron2.chtyvo.org.ua/Petrov/Rozvidky_Tom_2.pdf

Колоквіум № 2. Психоаналіз і літературознавство

Робота над ідеями психоаналітичного літературознавства.

Тактика опрацювання матеріалу:

1) опрацювати розділи «Класичний («реалістичний») психоаналіз З. Фрейда: основні концепції» (с. 7–58), «Психоаналіз та українське літературознавство» (с. 320–335) у посібнику Ніли Зборовської «Психоаналіз і літературознавство»:

- основні аспекти психоаналізу;
- несвідоме;
- Едіпів комплекс;
- невроз;
- теорія сексуальності й сублімації;
- зародження психоаналітичного літературознавства в Україні: імена, ідеї;

2) ознайомитися з працею Валер'яна Підмогильного «Іван Левицький-Нечуй (Спроба психоаналізи творчости)» і визначити ключові засади.

Література:

1. Зборовська Н. Психоаналіз і літературознавство: посібник. Київ: «Академ-видав», 2003. 392 с.

2. Підмогильний В. Іван Левицький-Нечуй (Спроба психоаналізи творчости). URL: <https://tarnawsky.artsci.utoronto.ca/elul/Nechui/nech-psyx-orig.pdf> чи URL: <https://tarnawsky.artsci.utoronto.ca/elul/Nechui/nech-psyx.pdf>

Практичне заняття № 7. Феміністична літературна критика

Робота над статтями: «Феміністична критика у пуці» Елейн Шовалтер, Соломії Павличко.

Тактика опрацювання матеріалу: прочитати 1) статтю «Феміністична критика у пуці» Елейн Шовалтер і визначити специфіку авторської концепції; 2) дві

статті (на вибір) з книжки досліджень «Фемінізм» Соломії Павличко і визначити смислові акценти.

Література:

1. Шовалтер Е. Феміністична критика у пуші. *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. С. 510–530. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zubrytska_Mariia/Antolohiia_svitovoi_literaturno-krytychnoi_dumky_XX_st/
2. Павличко С. Фемінізм. Київ: Видавництво «Основи», 2002. 322 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pavlychko_Solomiia/Feminizm_zbirka.pdf

Практичне заняття № 8. Біографічна модель «життєтворчості» Дмитра Стуса

Робота над монографією Дмитра Стуса «Василь Стус: Життя як творчість».

Тактика опрацювання матеріалу: прочитати фрагменти монографії Дмитра Стуса «Василь Стус: Життя як творчість» і визначити специфіку створення науковцем біографічної моделі «життєтворчості» Василя Стуса.

Література:

1. Стус Д. Василь Стус: Життя як творчість. Київ: Факт, 2005. 368 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Stus_Dmytro/Vasyl_Stus_zhyttia_iak_tvorchist/

Колоквіум № 3. Розмаїття тенденцій в українській літературознавчій думці 90-х рр. ХХ ст. – до сьогодні

Робота над монографією / нарисом / есеями тощо з теорії літератури, історії літератури чи літературної критики сучасного українського вченого / вченої.

Тактика опрацювання матеріалу: обрати одну працю з теорії літератури, історії літератури чи літературної критики сучасного українського вченого / вченої (праця вийшла за останні 25 років) і представити за такими параметрами: постать дослідника, структура праці, завдання, методологія, ідеї (детально, з прикладами). Доповідь на 20–25 хв.

Література:

Якщо здобувач самостійно не може визначитися з працею, то обирає з переліку:

1. Генералюк Л. Універсалізм Шевченка: Взаємодія літератури і мистецтва. Київ: Наукова думка, 2008. 544 с. URL: <https://toloka.to/t71256>
2. Гундорова Т. Кітч і література. Травестії. Київ: Факт, 2008. 284 с. URL: surl.li/jloqsh
3. Коцюбинська М. Листи і люди: Роздуми про епістолярну творчість. Київ: Дух і Літера, 2009. 584 с. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Kotsiubynska_Mykhailyna/Lysty_i_liudy_Rozdumy_pro_epistoliarnu_tvorchist.pdf
4. Михайлова Т. «Пам'яті глибоке джерело»: Василь Стус і переосмислення російської літератури. Київ: Наукова думка, 2023. 285 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Mikhailova_Tatiana/Pamyati_glyboke_dzherelo.pdf

chtyvo.org.ua/Mykhailova_Tetiana/Pamiati_hlyboke_dzherelo_VasyI_Stus_i_pereosmyslennia_rosiiskoi_literatury.pdf

5. Соловей О. Утрачений погляд. Вінниця: Простір Літератури, 2018. 388 с. URL: https://docs.wixstatic.com/ugd/27809c_51dfcbc7a7664e7f9d97d39374012856.pdf

6. Ушкалов Л. Що таке українська література: есеї. Львів: ВСЛ, 2015. 352 с. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Ushkalov_Leonid/Scho_take_ukrainska_literatura/

Модульна контрольна робота № 2

Завдання № 1

Які ідеї / підхід / бачення щодо постаті Т. Шевченка та його творчості висуває Віктор Петров у праці «Тарас Шевченко як поет нації»? [Петров Віктор. Розвідки. Т. 2. Київ: Темпора, 2013. С. 719–735. URL: https://shron2.chtyvo.org.ua/Petrov/Rozvidky_Tom_2.pdf].

Завдання № 2

Есей-роздум до 2 сторінок на тему «Психоаналіз, феміністична критика, постколоніалізм...» або «Які літературознавчі ідеї ХХ ст. бачаться найбільш впливовими і значущими, чому».

Творче завдання

Проект «*Портфоліо літературознавця*» – вид індивідуальної роботи, що передбачає створення своєрідного «портфоліо» науковця, який працював (працює) в царині літературознавства.

Містить такі компоненти:

1. Біографія літературознавця з коментованими світлинами.
2. Цікаві історії з життя.
3. Бібліографія.
4. Наукові концепції літературознавця (загальний огляд).
5. Розгорнутий опис й аналіз однієї з концепцій науковця на матеріалі кількох прочитаних праць.

Обсяг роботи – 15–20 с., зі вступом, де обґрунтовано вибір постаті, й списком літератури (10–15 джерел).

Список імен літературознавців для створення портфоліо: Іван Франко, Олександр Білецький, Юрій Шерех, Ігор Костецький, Кейт Міллет, Юрій Лотман, Дмитро Чижевський, Альбер Камю, Жан-Поль Сартр, Сімона де Бовуар, Ігор Качуровський, Юрій Лавріненко, Юлія Крістева, Лідія Гінзбург, Василь Стус, Ролан Барт, Михайлина Коцюбинська, Соломія Павличко, Григорій Грабович, Ніла Зборовська, Григорій Клочек, Олег Ільницький, Леонід Ушкалов, Олександр Боронь, Людмила Тарнашинська та ін. (можна здійснити самостійний вибір).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Оцінка здобувача розраховується зі 100 балів, з них **75 балів** складає **поточний контроль** у семестрі. Здобувач отримує 75 балів упродовж семестру за:

а) виконання самостійної роботи – підготовка й участь у колоквіумі (*усне опитування + конспектування, бесіда*) (21 бал = 3 колоквіуми по 7 б.);

б) участь у практичних заняттях, а саме виконання завдання з *розгорнутою відповіддю в усній / письмовій формі* (40 балів = 8 занять по 5 балів);

в) модульна контрольна робота (перша і друга), а саме написання *есею і завдання різного типу* (14 балів);

г) творче завдання, а саме *проект «Портфоліо літературознавця»* (25 балів).

2. Критерії нарахування балів на лекційних і практичних заняттях

2.1. Робота на практичних заняттях: виконання завдання з розгорнутою відповіддю в усній / письмовій формі (5 балів).

Завдання з розгорнутою відповіддю в усній / письмовій формі передбачають створення авторського висловлення в письмовій та усній формах відповідно до запропонованого завдання.

Критерії оцінювання завдання з розгорнутою відповіддю в усній / письмовій формі:

Завдання з розгорнутою відповіддю в **усній формі** оцінюються за критеріями:

– розкриття теми відповідно до завдання, обсяг викладеного матеріалу – від 0 до 5 балів;

– вираження власної думки щодо теми завдання – **0–5 балів**;

– послідовність викладеного матеріалу – **0–5 балів**;

– термінологічний апарат, правильність уживання – **0–5 балів**;

– здатність робити висновки – **0–5 балів**;

– правильність уживання форм – **0–5 балів**.

Завдання з розгорнутою відповіддю в **письмовій формі** оцінюються за критеріями:

– повнота розуміння завдання – **0–5 балів**;

– вияв власної думки та наведення прикладів із власного досвіду – **0–5 балів**;

– послідовність викладеного матеріалу – **0–5 балів**;

– термінологічний апарат, правильність уживання – **0–5 балів**;

– здатність робити висновки – **0–5 балів**.

2.2. Самостійна робота на лекційних і практичних заняттях у формі колоквіуму: конспектування, бесіда (7 балів).

Колоквіум у формі *бесіди за умови завчасної підготовки (конспектування)* відбувається тричі за семестр: здобувач дає відповідь на завчасно сформульовані питання.

Критерії оцінювання бесіди:

– *високий*: відповідь є правильною, цілісною, логічною, обґрунтованою, містить аргументацію, аналітичні міркування, демонструє критичне мислення здобувача – **6 балів**;

– *середній*: відповідь є правильною, логічною, частково обґрунтованою, аналітичні міркування та аргументація є недостатніми – **5–4 бали**;

– *достатній*: відповідь є частково правильною, нецілісною, фрагментарною, недостатньо аргументованою – **3–1 бал**;

– *низький*: відповідь є неправильною або містить грубі помилки, здобувач демонструє незнання і нерозуміння навчального матеріалу, не може обґрунтувати свою думку – **0 балів**.

Конспектування наукових джерел передбачає самостійне опрацювання здобувачами вищої освіти науково-критичних і навчальних праць із дисципліни (статті, частини монографій, есе, теоретичні трактати і под.) з метою виокремлення концепту (основної ідеї) тексту, промови, публікації, інтерв'ю шляхом вдумливого опрацювання матеріалу.

Критерії оцінювання конспекту:

– наявність паспортних даних книги, статті (бібліографічного опису) – **0,1 бала**;

– наявність самостійно сформульованих проблем і дискусійних питань, що наявні в конспектованій роботі – **0,2 бала**;

– наявність авторських прикладів, доказів і пояснень певних проблем у вигляді цитат або стислого переказу – **0,3 бала**;

– наявність власної думки щодо аналізованої у конспекті проблеми – **0,3 бала**;

– грамотність і правильність оформлення – **0,1 бала**.

3. Модульна контрольна робота у формі есею й завдань різного типу (8 балів, 2 МКР).

Есей оцінює вміння здобувача робити непередбачувані (парадоксальні) висновки, проводити паралелі, застосовувати асоціативне і критичне мислення, аналітичний інструментарій, а також креативний підхід до викладу думок.

Критерії оцінювання есею:

– дотримання технічних вимог до оформлення (до 4 000 знаків, шрифт Times New Roman, 14, інтервал – 1, абзацний відступ – 1 см) – **1 бал**;

– дотримання структури есею (вступ, основна частина з аргументацією та авторські висновки) – **1 бал**;

– розкриття теми, креатив, авторський погляд, творчий підхід – **4 бали**;

– аргументованість викладу матеріалу (використання думки експертів, використання реальних кейсів, статистичних матеріалів тощо – з посиланням на джерело) – **2 бали**.

4. Підсумковий контроль – 0–25 балів:

Виконання індивідуального / групового творчого завдання (від 0 до 25 балів) або іспит за дисципліною, який оцінюється також від 0 до 25 балів.

Проект є елементом впровадження концепції навчання через дослідження з чітко визначеними термінами, його мета – створити унікальний продукт або отримати певні інноваційні результати.

Творче завдання – проект «*Портфоліо літературознавця*». Обов'язкова умова – оприлюднення / захист / представлення роботи перед однокурсниками. Матеріал подається творчо, логічно, повно, послідовно, лаконічно; із дотриманням правильності та нормативності мовлення; робота є креативною. Оцінювання проекту відповідно до критеріїв відбувається шляхом визначення балів за кожним з елементів структури критеріїв.

Критерії оцінювання проекту:

- актуальність проекту – важливість проекту для українського та світового дискурсу (відповідність проекту потребам на місцевому, регіональному, національному або міжнародному рівнях) та реалістичність завдань і мети проекту – **4 бали**;
- інноваційність проекту та креативність його змісту – **10 балів**;
- визначення цільової аудиторії проекту й аналіз ресурсів – **4 бали**;
- доведеність рішень, що приймаються, уміння аргументувати свої висновки і коректність використаних методів дослідження і методів обробки отримуваних результатів – **2 бали**;
- оформлення результатів виконаного проекту (звіт, презентація) – **3 бали**;
- уміння відповідати на питання опонентів на захисті проектів, лаконічність і аргументованість відповідей кожного члена групи – **2 бали**.

5. Умовою допуску до екзамену є зарахування всіх практичних, самостійних робіт.

6. Здобувач вищої освіти, який набрав упродовж семестру суму балів, більшу за 60, має можливість:

- не складати іспит і отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку;
- складати іспит з метою підвищення свого рейтингу з навчальної дисципліни.

Здобувач вищої освіти, який набрав упродовж семестру менше за 60 балів, зобов'язаний складати іспит.

7. На іспиті здобувачі готуються та відповідають за екзаменаційним білетом, який має три питання, кожне оцінюється у 10 балів за такими критеріями:

- «відмінно», повна відповідь, не менше 90 % потрібної інформації – **10–9 балів**;

- «добре», достатньо повна відповідь, не менше 75 % потрібної інформації або незначні неточності – **8–7 балів**;
- «задовільно», неповна відповідь, не менше 50 % потрібної інформації та деякі помилки – **6–4 бали**;
- «незадовільно», відповідь містить менше 50 % потрібної інформації, грубі помилки, студент не орієнтується у загальних термінах – **3–1 бал**;
- не відповідає умовам до «задовільно» – **0 балів**.

8. Сума поточних балів та балів за екзамен переводиться до екзаменаційної оцінки згідно з таблицею:

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за бальною шкалою, що використовується в університеті	Оцінка за національною шкалою
Система нарахування балів: бали за практичні заняття + бали за самостійну роботу + бали за МКР + бали за творчу роботу / іспит		
A	90–100	Відмінно
B	82–89	Добре
C	75–81	Добре
D	67–74	Задовільно
E	60–66	Задовільно
FX	0–59	Незадовільно
Є незараховані практичні роботи / самостійні роботи; або поточний контроль у семестрі оцінений менше 30 балів		Не допущено

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ІСПИТ

1. Генеза і становлення літературознавства. Осмислення явищ мистецтва в античну епоху. Християнська екзегетика в добу середньовіччя.
2. «Поетика» Арістотеля.
3. Естетика і літературознавство епохи Відродження. Проблеми поетики в працях теоретиків бароко.
4. Герменевтика Нового часу. Естетика класицизму. Теорія літератури в працях просвітників.
5. «Мистецтво поетичне» Буало.
6. Літературознавчі ідеї епохи романтизму.
7. Зародження національного літературознавства.
8. Академічні літературознавчі школи.
9. Українське літературознавство ХІХ – поч. ХХ ст.
10. Літературознавчі ідеї Івана Франка.
11. Українське літературознавство першої пол. ХХ ст.
12. Літературознавчі ідеї Миколи Зерова.
13. Тенденції розвитку сучасного світового літературознавства.
14. Літературознавчі ідеї Романа Інгардена.
15. Тенденції розвитку українського літературознавства в еміграції.
16. Літературознавчі ідеї Віктора Петрова.
17. Психоаналіз і літературознавство.
18. Феміністична теорія і критика.
19. Літературознавчі ідеї Елейн Шовалтер.
20. Стусознавство. Біографічна модель «життєтворчості» Дмитра Стуса.
21. Розмаїття тенденцій в українській літературознавчій думці 90-х рр. ХХ ст. – до сьогодні.

ГЛОСАРІЙ

Адресант (нім. *Adressant*, від фр. *adresser* – направляти, посилати) – відправник повідомлення: а) автор художнього твору як учасник комунікації, б) розповідач (наратор) як суб'єкт викладу подій у літературному творі.

Адресат – одержувач повідомлення: а) реальна особа, якій присвячено твір, б) уведений у літературний твір читач чи слухач повідомлення, в) реципієнт тексту.

Алегорія (дав.-гр. *ἀλληγορία* – інакомовлення) або **приповідь** – спосіб двопланового художнього зображення, що ґрунтується на приховуванні реальних осіб, явищ і предметів під конкретними художніми образами з відповідними асоціаціями, з характерними ознаками приховуваного. Алегоричні образи переважно є втіленням абстрактних понять, які завжди можна розкрити аналітично. Значення алегорії, на відміну від багатозначного символу, однозначне і відділене від образу.

Алітерація (від лат. *ad* – «до» і *littera* – «буква») – повторення однорідних або близьких за звучанням приголосних звуків для досягнення інтонаційної виразності вірша:

Мов водопаду рев, мов битви гук кривавий, так наші молоти гриміли раз у раз.

(І. Франко)

Алюзія (лат. *allusio* – «натяк, жарт») – стилістична фігура, що містить натяк на певний історичний, міфологічний, літературний, політичний або ж побутовий факт, закріплений у текстовій культурі або в розмовному мовленні. Євген Маланюк, наприклад, у сонеті «Шевченко» натякає на вбивство Гонтою своїх дітей, описане ним у поемі «Гайдамаки», що, проте, не мало достовірної основи:

Лютий зір прозрілого раба,

Гонта, що синів свяченим ріже.

Ампліфікація (лат. *amplificatio* – «розширення, збільшення») – стилістична фігура, що полягає в нагромадженні однорідних елементів (сполучників, прийменників, порівнянь, епітетів тощо) для досягнення виразності та емоційності мови. Наприклад:

Все пішло на других, на сильніших, на щасливіших.

(М. Коцюбинський)

Амфібрахій – трискладовий віршовий розмір із наголосом на другому складі.

Просвічений сонцем, на вітрі, в зеленім огні

Він листя різьблене, обтяжене росами, сушить.

Хай ломляться гори, хай грози ревуть в вишині, –

Він тут вкорінився, він тут укріпився й не рушить.

(М. Бажан)

Анапест – трискладовий віршовий розмір із наголосом на третьому складі.

Гетьте, думи, ви, хмари осінні!

То ж тепера весна золота!

Чи то так у жалю, в голосінні

Проминуть молодії літа?

(Леся Українка)

Анафора (єдинопочаток) – повторення на початку віршових рядків, строф або речень однакових слів чи синтаксичних конструкцій.

Світе тихий, краю милий,

Моя Україно,

За що тебе сплюндровано,

За що, мамо, гинеш?

(Тарас Шевченко)

Апосіопеза – стилістична фігура, що позначає незакінченість, обрив речення. Наприклад:

– Ха-ха-ха!... всіх... викоренити... ха-ха-ха!... щоб і на насіння... всіх!... а-ха-ха... – вона аж хлипала.

(М. Коцюбинський)

Асонанс (лат. *assonare* – «співзвучати») – повторення однакових голосних звуків у рядку або строфі, що надає віршованій мові милозвучності.

П. Тичина: «О панно Інно, панно Інно».

Байка – невеликий, здебільшого віршований повчально-гумористичний чи сатиричний твір алегоричного змісту, в якому людське життя відтворюється або в образах тварин, рослин і речей, або зведене до простих і умовних стосунків. Фабула байки коротка, динамічна і драматична.

Балада (фр. *ballade*, від прованс. *ballar* – «танцювати») – ліро-епічний жанр фантастичного, історико-героїчного чи соціально-побутового характеру з драматично напруженим сюжетом і трагічним фіналом. У баладах можливі метаморфози: дівчина, наприклад, перетворюється в тополю, пташку, квітку.

Верлібр (фр. *vers libre* – «вільний вірш») – некласичний вірш, який поширився в ХХ ст. як альтернативний до класичного, тобто силабо-тонічного вірша. Верлібр не має строфічної будови, рими. Із повторюваних елементів у верлібрі залишається лише віршовий рядок, решта повторів або відсутні, або випадкові, епізодичні.

Коли спорожніють мої очі

І стануть безглуздими і непотрібними,

Як кухоль білий без води,

Тоді з українського поля

Колосся зеленими гадюками

Заповзатиме в них...

(В. Голобородько)

Водевіль – драматичний жанр, якому притаманні невеликий обсяг, анекдотичний сюжет, уведення пісень і танців: «Москаль-чарівник» І. Котляревського, «По ревізії» М. Кропивницького, «На перші гулі» С. Васильченка.

Гіпербола (грец. *ὕπερβολή* – «перебільшення») – художнє перебільшення рис людини, предметів або явищ.

*Так ніхто не кохав. Через тисячі літ
лиш приходить подібне кохання.
В день такий розцвітає весна на землі
І земля убирається зрання...*

(В. Сосюра)

Гротеск (від фр. *grotesque* – «хімерний, незвичайний», від італ. *grotta* – «грот, печера») – художній засіб, що полягає у свідомому перебільшенні, деформуванні, порушенні розмірів і форм предметів.

*Дивлюсь, цар підходить
До найстаршого... та в пику
Його як затопить!..
Облизався неборака;
Та меншого в пузо –
Аж загуло!.. А той собі
Ще меншого туза
Межи плечі; той меншого,
А менший малого,
А той дрібних, а дрібнота
Уже за порогом
Як кинеться по улицах,
Та й давай місити
Недобитків православних...*

(Т. Шевченко)

Дактиль – трискладовий віршовий розмір із наголосом на першому складі.

*Любїть Україну, як сонце, любїть,
як вітер, і трави, і води,
В годину щасливу, і в радості мить,
любїть у годину негоди*

(В. Сосюра)

Діалог (грец. *dialogos* – «розмова, бесіда», англ. *dialog*) – двосторонній обмін інформацією, форма спілкування між учасниками комунікації у формі питань і відповідей. Діалогічність мовлення закладена у самій природі мови як засобу спілкування. Діалог може вести одна особа (т. зв. внутрішній діалог – розмова з собою) або більше двох осіб. Головною метою виникнення діалогу є усвідомлення опозиції «Я – Ти» на тлі інших.

Дольник (від доля, частка) – акцентний вірш, у якому за основу береться не стопа, а доля (частка) віршового рядка. Це приклад перехідної системи віршування, між класичним і некласичним віршем.

*Кожна птиця має свій голос,
Кожне поле має свій колос,
Кожна справа – свої почини,
Кожна казка – свої причини.
Хочете – вірте,*

*Хочете – ні.
Не повірить людина –
Розкажу сосні.*

(Л. Костенко)

Драма (давньогрец. *δρᾶμα* – «дія», «діяння», «дійство») – 1) рід літератури, призначений для сценічного втілення; 2) драматичний твір, в основу якого покладено гострий життєвий конфлікт, що не має трагічної розв'язки.

Драматична поема – великий за обсягом віршований твір, в якому поєднані жанрові ознаки драми та ліро-епічної поеми. Для драматичної поеми характерні перевага ліричних елементів над епічними та власне драматичними: «В катакомбах», «У пущі» Лесі Українки, «По дорозі в казку» Олександра Олеса. Основу драматичної поеми становить ідейний конфлікт, персонажі розкриваються переважно у словесних зіткненнях, а не дії.

Експозиція (від лат. *expositio* – виклад, опис, пояснення) – це місце у творі, де читач знайомиться з місцем, часом дії, персонажами.

Елегія – ліричний вірш медитативного характеру, меланхолійного, журливого змісту: «Дивлюсь я на небо...» М. Петренка; «Думи мої, думи мої...», «Чого мені тяжко, чого мені нудно...» Т. Шевченка; «Майові елегії» І. Франка, «До мого фортеп'яно» Лесі Українки.

Еліпс (еліпсис (грец. *ἔλλειψις* – «пропуск, випадіння, нестача») – стилістична фігура, що полягає у пропуску слова чи словосполучення, яке легко відновлюється завдяки контексту. Наприклад, у реченнях можуть обминатися дієслова-зв'язки («я вже додому, а ти ще на роботу?»), в іменниково-прикметникових словосполученнях – іменники, на які вказують специфічні сполучення прикметників.

Епіграма (від грец. *epigramma* – «напис») – невеликий вірш, який висміює яку-не-будь особу. М. Вороний, наприклад, писав:

*Куди сховатись од злоби
Іуди, Каїна і Хама?
Куди подітись од юрби
«Патріотичного» Бедлама?
Коли скотинячі лоби
Не втне ні меч, ні епіграма!..*

Епілог (від грец. *epi* – після, *logos* – «слово, мова») – заключна частина, додана до завершеного художнього твору й не пов'язана з ним нерозривним розвитком дії. Епілог подано для того, щоб людина не міркувала про те, що буде далі у творі. Леся Українка подавала епілоги до драматичних творів «Кассандра», «Лісова пісня», О. Кобилянська – до повісті «Земля».

Епітет (грец. *ἐπίθετον* – «додаток, прикладка») – художнє означення, яке образно розкриває ознаки певного явища. Епітет підкреслює характерну рису, визначальну якість певного предмета або явища, збагачує мову новим емоційним сенсом, додає тексту мальовничості.

*Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
Красу її вічно живу і нову,
І мову її солов'їну.*
(В. Сосюра)

Епопея – один із найдавніших епічних жанрів, що домінував до появи роману. Витоки епопеї – в міфах, усній народній творчості, зокрема у великих циклах народних сказань, пісень і легенд про визначні історичні події, осіб. З часом значення поняття дещо змінилося: так почали називати великі та складні епічні твори (романи, цикли романів): «Ругон-Маккари» Е. Золя, «Ost» У. Самчука.

Епос (давньогрец. *ἔπος* – «слово», «оповідання») – рід літератури, що відтворює дійсність в її об'єктивній сутності, в об'єктивному перебігу подій, сюжетному їх розвитку, неначе поза втручанням автора. Епосу притаманні масштабність зображення подій, наявність фабули, складність проблематики, розмаїтість жанрів.

Індивідуальний стиль (авторський стиль, ідіостиль) – сукупність особливостей творчості певного письменника, якими його твори відрізняються від творів інших митців. Неповторність індивідуального стилю зумовлені світовідчуттям, світобаченням письменника, його естетичним і життєвим досвідом. Стилєтвірні чинники: тематика і проблематика. Носії стилю – елементи форми художнього твору, художні засоби.

Історія літератури (грец. *historia* – «оповідь про минуле» і лат. *litteratura* – «буквенне письмо») – галузь літературознавства, що вивчає особливості розвитку художньої літератури у зв'язках і взаємовпливах; роль окремих письменників і творів у літературному процесі; формування родів, видів, жанрів, напрямів, течій. Історія художньої літератури досліджує розвиток літератури у зв'язку з розвитком суспільства; соціальним, культурним середовищем, починаючи від найдавніших часів і закінчуючи творами сьогодення. Художня література кожного народу має свої специфічні особливості.

Катрен (фр. *quatrain*) – чотиривірш, строфа, що складається з чотирьох рядків із суміжним, перехресним чи кільцевим римуванням при розмаїтому чергуванні будь-яких клаузул.

*Сміються, плачуть солов'ї а
І б'ють піснями в груди: б
Цілуй, цілуй, цілуй її – а
Знов молодість не буде! б*
(О. Олесь)

Клаузула (лат. *clausula* – «закінчення») – заключна частина віршового рядка, починаючи з останнього наголошеного складу. Клаузула буває окситонною, коли після ритмічного акценту відсутні ненаголошені склади (кінець, орел), парокситонною – за наявності одного ненаголошеного складу (поле, небо), дактилічною – двох складів (посмішка, яблуко), гіпердактилічною – трьох складів (Котигорошко).

Колаж (фр. *collage* – «наклеювання») – прийом, запозичений зі словника образотворчого мистецтва на позначення твору, що складений («склеєний») з різно-рідних фрагментів інших текстів, справжніх або імітованих документів, а також алюзій, цитат тощо. У мистецтві постмодернізму він стає універсальним принципом текстотворення.

Комедія (давньогрец. *κωμῳδία kōmōidia*, від *κῶμος kōmos* – «веселощі, весела процесія» та *ὄδῃ ōidē* – «спів») – драматичний твір, у якому засобами сатири та гумору викриваються негативні суспільні чи побутові явища. Автори комедії свідомо знижують своїх персонажів, зображують їх гіршими, ніж людей середнього рівня. В українській літературі комедії писали: Г. Квітка-Основ'яненко («Сватання на Гончарівці»), М. Старицький («За двома зайцями»), І. Карпенко-Карий («Мартин Боруля») та інші автори.

Композиція (лат. *composition* – «складання, поєднання, створення, побудова») – побудова твору, поєднання всіх його компонентів у художньо-естетичну цілісність. Композиція виражає взаємозв'язок, взаємодію персонажів, сцен, епізодів, розділів твору. Складники композиції: портрет, пейзаж, інтер'єр, екстер'єр тощо.

Лірика (грец. *lyrikós* – «лірний»; «твір, виконаний під акомпанемент ліри») – рід художньої літератури, у якому в формі естетизованих переживань осмислюється сутність людського буття, витворюється нова духовна дійсність. Ліриці як роду літератури притаманні чуттєвість, суб'єктивізм, асоціативність вираження почуттів, думок, переживань, настроїв, ритмічність, музичність.

Ліро-епос – синтетичне утворення, що поєднує ознаки епосу (об'єктивно-наративні принципи зображення) і лірики (емоційно-експресивні принципи). До ліро-епічних жанрів зараховують поему, баладу, притчу та деякі інші жанри.

Літературна критика (грец. *kritike* – «судження») – галузь літературознавства, що вивчає нові твори, поточний літературний процес. Її предмет – окремий твір, творчість письменника, нові твори кількох письменників. Літературна критика допомагає читачам зрозуміти особливості змісту і форми художнього твору, його здобутки і прорахунки, сприяє формуванню естетичних смаків.

Літературознавство – це наука про мистецтво слова. У літературознавстві виділяють три основні та допоміжні дисципліни. Основні: історія літератури, теорія літератури, літературна критика.

Літературознавча історіографія – допоміжна літературознавча дисципліна, що вивчає історію розвитку та нагромадження знань з основних літературознавчих дисциплін – теорії літератури, літературної критики та історії літератури.

Медитація (лат. *meditatio* – «роздум») – жанр ліричної поезії, в якому автор розмірковує над проблемами буття. Медитції писали Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, В. Свідзінський та інші поети.

Мелодрама – драматичний жанр, якому притаманні гострий конфлікт, морально-дидактична тенденція, гостра інтрига, гіперболізоване зображення пристрастей, прямолінійний поділ героїв на позитивних і негативних. Ознаки цього жанру

помітні в Любові Яновської («Олена», «Жертви»), М. Старицького («Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці»).

Метафора – це перенесення назви з предмета на предмет за подібністю. В основі *метафори* лежить подібність:

- за кольором: *жовта* преса;
- за формою: гірський *хребет*, *круглий* стіл;
- за розташуванням: *ніс* корабля, *хвіст* потягу;
- за виконуваною функцією: місто-*супутник*, *причеп*а (череда) та ін.

Нарис – невеликий за обсягом твір, у якому зображено дійсні факти, події в житті конкретних людей. Найчастіше нариси присвячуються відтворенню сучасних подій чи зображенню людей, яких особисто знав автор. О. Кобилянська новелу «За готар» називає нарисом.

Оксиморон (лат. *oxymoron* від грец. *οξύμωρον* – «дотепне, дурне») – троп, що полягає у свідомому поєднанні протилежних за змістом, контрастних понять, які ніби виключають одне одного. Наприклад: «Веселий цвинтар» В. Стуса.

Палімпсест (грец. *παλίμψηστον*, лат. *codex rescriptus*) – рукопис на пергаменті, з якого стерли первісний текст, а поверх нього написали новий. З часом попередній напис проступав на поверхню. Жерар Женетт у книзі «Палімпсести. Література у другому ступені» (1982) використав образ палімпсесту для позначення текстів, що виникли на основі інших. Образ палімпсесту став знаком багатошаровості, множинності значень, переписування інших і самого себе.

Парафраз[а] (від давньогрецького *παράφρασις* – «опис, виклад, переказ») – опис, скорочений чи спрощений переказ чужого висловлювання.

Пародія (грец. *parodia* – «жартівлива переробка») – твір, що відтворює характерні особливості оригіналу для досягнення сатиричного чи комічного ефекту. За своєю природою це інтертекстуальний жанр, що має прямо протилежну до пародійованого твору спрямованість.

Пастиш – вторинний художній текст (літературний, музичний, драматичний тощо), що імітує стиль одного чи кількох авторів. На відміну від пародії, пастиш не висміює, а виявляє пошану до оригіналу. В літературі пастиш найчастіше – це продовження або інша сюжетна версія первинного (авторського) твору, що зберігає авторський стиль, персонажів, антураж, час дії тощо. На відміну від стилізації і т. зв. фанфіків, які дозволяють вільніше трактувати вихідний матеріал, літературний пастиш висуває жорсткі критерії до автора з погляду введення додаткових персонажів і розвитку сюжету.

Пірихій (грец. *πυρρίχιος*, від *πυρρίχη* – «військовий танок») – двоскладова стопа з двома ненаголошеними складами.

Плагіат – незаконне привласнення чужого твору.

Порівняння – троп, що пояснює ознаки одного предмета чи явища за допомогою іншого, подібного до нього. Порівняння може бути виражене за допомо-

гою сполучників (мов, як, ніби, наче, немов) або без них: «Ти пахнеш, як листя весняне...» (Д. Павличко); «Душа вночі – як чергова аптека» (В. Цибулько). Також може бути виражене іменником в орудному відмінку: «Сине море звірюкою / То стогне, то виє» (Т. Шевченко), «Мій біль бринить. Зате, коли сміюся, / І сміх мій рветься джерелом на волю» (О. Теліга).

Портрет (фр. *portrait* – зображення) – опис зовнішності героя. У художньому творі портрет постає засобом характеротворення. Леся Українка в «Лісовій пісні», наприклад, так описує Мавку: «З-за стовбура старої розщепленої верби, півусохлої, виходить Мавка, в ясно-зеленій одежі, з розпущеними чорними з зеленим полиском косами, розправляє руки і проводить долонею по очах».

Пролог (від грец. *pro* – «перед», *logos* – «вступ, слово, мова») – вступна частина до твору, введення, передмова. У пролозі автор знайомить читача з фактами, що мали місце до зображених подій, готує до сприймання твору, пояснює причини його написання. Прологи подавали Т. Шевченко («Гайдамаки»), Леся Українка («Лісова пісня»), М. Коцюбинський («Дорогою ціною»), І. Драч («Чорнобильська Мадонна») та інші автори.

Ремарка (від фр. *remarque* – «позначка, примітка») – авторське пояснення умов, часу дії, зовнішнього вигляду, міміки й поведінки дійових осіб у драматичному творі.

Ремінісценція (від лат. *reminiscentia* – «спогад») – елемент художньої системи, що відсилає до раніше прочитаного, почутого або побаченого твору мистецтва. Це своєрідна цитата без лапок. Обов'язковою умовою ремінісценцій є їх творча зміна, переосмислення, набуття нового змісту. Ремінісценції зі «Слова о полку Ігоревім» відчутні у вірші М. Рильського: «Лисиці брешуть на щити і кличе див поверху древа».

Символ (англ. *symbol*) – це предметний або словесний знак, який опосередковано, умовно виражає сутність певного явища. Наприклад, Кассандра – це символ здійсненого пророцтва.

Синекдоха – це різновид метонімії, що полягає в перенесенні назви з одного предмета на інший за *кількісним співвідношенням* між ними.

Синекдоха називає:

– частину замість цілого: *накивати п'ятами* (замість: *втекти*), *сто голів худоби* (замість: *сто тварин*);

– одну замість множини: *карась* добре ловиться (замість: *карасі* добре ловляться);

– множину замість однини: *буде наших заробітчан і по Туреччинах, і по Німеччинах* (замість: *будуть вони працювати і в Туреччині, і в Німеччині*).

Сонет (італ. *sonetto* – «звучати») – ліричний вірш, що складається з чотирнадцяти рядків (двох катренів і двох терцетів), написаних п'ятистопним або шести-стопним ямбом. Внутрішня гнучкість сонетної форми сприяє постійному оновленню канону, тому виникли неканонічні форми сонету («хвостаті сонети», «безголові сонети», «кульгаві сонети», напівсонети, сонетоїди).

Спондей (грец. *spondeios*) – двоскладова стопа з двома наголошеними складами.

Вода суха і сіра. Алé вії

Примкнеш перед камінням у піску –

І раптом бачиш силу вод рвучку

Та різкість вітру, що над ними віяв.

(О. Ольжич)

Стилізація (англ. *stylization*) – форма інтертекстуальної взаємодії, що полягає у свідомому наслідуванні формальних ознак чужого стилю, фольклорного чи літературного жанру. Вірші «Ой одна я, одна...» Тараса Шевченка, «Червона калино, чого в лузі гнешся...» Івана Франка відтворюють народнопісенну манеру.

Строфа – віршова сполука, що повторюється у вірші, об'єднана спільним римуванням та відмежована від подібних сполук паузою.

Текст (лат. *textum* – «тканина, зв'язок, побудова») – це структурно організована цілісність, що відзначається смисловою завершеністю, відтворюваністю, зв'язністю. На думку Ролана Барта, це «поле методологічних операцій». Він багатозначний, множинний за своєю природою.

Текстологія – наука, що вивчає і встановлює історію творів писемності та документів. Завдання текстолога – вивчення історії тексту, його варіантів, джерел, визначення авторства (якщо воно втрачене), встановлення *канонічного тексту*, підготовка академічних видань творів, вивчення всіх змін тексту досліджуваного твору.

Тема – коло життєвих подій, явищ, зображених у творі.

Теорія літератури – одна з основних літературознавчих дисциплін, яка своїм об'єктом має дослідження, узагальнення та систематизацію літературознавчих понять. Завдання теорії літератури: вивчення сутності, змісту і форми художньої літератури, її специфіки та функцій як самостійного виду мистецтва; розуміння особливостей художньої творчості й аналіз конкретних літературних явищ; поділ літератури на роди та жанри; вивчення мови художнього твору, особливостей віршування; дослідження літературного процесу, літературних напрямів, стилів, течій, шкіл, індивідуального стилю.

Терцет (італ. *terzetto*, від лат. *tertius* – «третій») – трирядкова строфа, об'єднана однією римою.

Топос (грец. *topos* – «місце») – тематична категорія, що називає повторювані локуси й інші тематичні елементи. Інакше кажучи, це готова риторична формула, схема побудови думки.

Троп (контекстуальний синонім; поетична лексика; прийоми зміни основного значення слова) – образний вислів, у якому реалізується асоціативне мислення митця (переносне значення слова). В основі тропа – співвіднесення двох явищ, з яких одне слугує для пояснення іншого. За допомогою цього створюються конкретно-чуттєві уявлення. Перенесення ознак одного предмета, явища, дії на інші

відбувається в тропях за різними принципами, звідси визначаються і різні види тропів (порівняння, метафора тощо).

Хорей – двоскладовий віршовий розмір із наголосом на першому складі.

*Страшні слова, коли вони мовчать,
коли вони зненацька причаїлись,
коли не знаєш, з чого їх почать,
бо всі слова були уже чиймись.*

(Л. Костенко)

Хронотоп – художній час і художній простір, просторово-часова організація твору.

Центон (лат. *cento* – «кляптевий одяг») – стилістичний прийом, який полягає в уведенні до основного тексту певного поета фрагментів із творів інших авторів без вказівки на них. Центон передбачає упізнаваність окремих складників. І. Іов, наприклад, із рядків Олександра Олеся, Павла Филиповича, Василя Чумака, Павла Гірника скомпонував «Мозаїку слухової пам'яті»:

*Сміються, плачуть солов'ї
Там крізь минулого тумани –
Ми йдем і йдем, несем вогні,
Як п'яна покритка від пана.*

Цитата (пізньолат. *citatio*, від лат. *cito* – «зрушую», «викликаю») – невеликий дослівний уривок з літературного, наукового чи будь-якого іншого опублікованого твору, що наводиться для підтвердження чи заперечення певної думки з посиланням на автора і джерело. У літературних творах цитати можуть бути подані з покликанням на джерело *перед текстом* (епіграф), у тексті (в мовленні дійових осіб, наприклад), а також у зміненій формі (невласне пряма мова, парафраза, алюзія, ремінісценція, стилізація, травестія, пародія) і виконують інтертекстуальну функцію.

Ямб – двоскладовий віршовий розмір із наголосом на другому складі:

*Струмує гімн рослин, що кличуть про нестримність зросту,
і серцю, мов по сьомій чарці, невисловно п'яно.
Від'їду вже. Тут був я тільки принагідним гостем.
До інших зір молитимусь і інших ждати ранків.*

(Б.-І. Антонич)

Навчальне видання

Просалова Віра Андріївна

Пуніна Ольга Василівна

ДИСЦИПЛІНИ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОГО ЦИКЛУ

Методичні вказівки

для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр»

спеціальності 035 Філологія / В11 Філологія

освітньо-професійної програми «Українська мова та література»

Редактор О. А. Солдатова

Технічний редактор Т. О. Важеніна-Гопрак

Підписано до друку 03.02.2025

Формат 60×84/16. Папір офсетний.

Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 3,25.

Тираж 30. Зам. 1.

Донецький національний університет імені Василя Стуса

21021, м. Вінниця, 600-річчя, 21

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до Державного реєстру

серія ДК № 5945 від 15.01.2018